

№ 48 (205) 27 лістапада 2000 г.

Наша Ніва

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у панядзелкі

ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА

Ашчадзіще грошы!

Ідзе падпіска на першае паўгодзіньзе 2001 году. Можна падпісацца адразу на шэсць месецяў, а можна — толькі на квартал або месец. У любым разе гэта дасць Вам эканомію грошей.

«Наша Ніва» — гэта 12 старонак інфармацыі і камэнтароў пра падзеі ў Беларусі і съвеце штотыдня, гэта паўнакроўная беларуская культура, гэта жывы голос незалежнага беларускага грамадства. Аўтары і чытачы «Нашай Нівы» разам твораць краіну.

Дык чытайце і выпісвайце «Нашу Ніву»!

Менчукам нагадваем, што можна падпісацца на толькі на сваю паштовую скрынку, але і на шапік «Белсанэздруку», адкуль газету можна забіраць ужо ў панядзелак або ў любы іншы дзень тыдня. Гэта зручна і амаль наполову таніней, чым купляць штотыдня.

Падпісны індэкс 63125.

Падпіску на «НН» прымаюць на любой пошце, у многіх шапіках «Белсанэздруку».

НА РУІНАХ СССР

Гісторыя Газпрому бярэ пачатак у съмерці СССР. У 1989 г. было зыліквідаванае міністэрства газавай прымесловасці і ўтвораны дзяржаўны газавы канцэрн Газпром. Праз трэй гады Б. Ельцын прэзыдэнтскім дэкрэтам ператварае яго ў акцыянэрнае таварыства. Урад перадаў АТ усе расейскія трубаправоды і абавязаў выконваць заключаныя Расейскім дамовы на пастаўку газу ў СНД, Усходнюю і Захаднюю Эўропу.

Такім чынам паўсталі найвялікшая ў съвеце газавая фірма, што кантралюе 25% сусветнай здабычы і 23,5% сусветных запасаў газу. Уладальніцай каля 40% акцыяў Газпрому з'яўляецца дзяржава, 20% — расейскія фізічныя асобы, каля 10% належыць замежным інвестарам, а астатнія 30% кантролююць розныя расейскія падпрыемствы. Але вырашальніцкія ўпрыгожанні на Газпром мае ўсё ж дзяржава.

На чале рады дырэктараў стаіць дзімітры Мядзьведзеў, заступнік кіраўніка адміністрацыі прэзыдента Расеі і давераная асоба У. Пуціна. Зь дзесяццю чальцоў рады чацвёрта займаюць у расейскім урадзе пасады міністраў. Рэм Вяхіраў — старшыня Газпрому, які фармальна кіруе дзяржаўным пакетам акцыяў, — мае ў Расеі ўплыў, супастаўны з віцепрем'ерскім. Ён часта ўдзельнічае ў паседжаннях ураду, ездзіць за

80 год таму, 27 лістапада 1920 г. пачалося Слуцкае збройнае паўстаныне за незалежнасць Беларусі, супраць бальшавікоў. У паўстаныні ўзялі ўдзел 10 тысячай беларусаў. Яны ведалі, што шанцаў у іх няшмат, бо перамагчы машину Чырвонае Арміі было нялёгка. Але яны пайшлі на смерць, каб жыла Беларусь — гэта быў галоўны лёзунг слуцкіх паўстанцаў.

Гэты нумар «Нашае Нівы» мы прысьвячаем Слуцкаму паўстанню (старонкі 6-9).

Імпэрыйя Газпром

Працяг на старонцы 5.

РЭЖЫМ ІМПІТУЕ АДЛІГУ,

а незалежная прэса страчвае арыентацыю ў палітычнай прасторы

СЫЛЁЗЫ ЮЗАФА ПАРЭЦКАГА

кіраўнік Саюзу палякаў, абвінавачаны польскай разведкай у супрацоўніцтве з беларускімі спэцслужбамі, артыстычна заваёвае сымпаты «простых» дэлегатаў з'езду СПБ і польскага консула ў Горадні

ГІСТАРЫЧНЫЯ АКЦЫ

Лукашэнка запомніца палітычнымі забойствамі, 90-я — вулічнымі акцыямі пратэсту

Народ супраціўляўся і пратэставаў. Гэтага не аспрэчць ні гісторык, ні паэт. І як ты пасыля Дзён Волі, Чарнобыльскіх Шляхоў, Маршы Свабоды, уручэння гарбуза расейскаму паслу ці акцыі «Пераменаў!» дакажаш, што беларусы з радасцю прынялі новыя ёрмы?

Мітынгі і шэсціці пералому 80-х і 90-х тыцялічніна рэзняніца ад маршала часоў Лукашэнкі. Тады яны праходзілі, з рэдкімі выняткамі мірна. Цяпер маткі праводзяць сыноў на мітынг, як на вайну. Тады акцыі адбываліся на грэбні рэвалюцыянага ўздыму ўсім рэгіёнам. Бурліла Москва, трымомавала Варшава, абаранялася Вільня, выходзілі ѹ мы. Цяпер мы ладзім шэсціці ў адзінку — палітычныя буры вакол Беларусі сыціліся — насуперак адмоўнаму стаўленню да грамадзкіх пратэстаў, якое стварыла прышапліне незадзяланае ў народнай актыўнасці маладая расейская алігархія. Дэмманстрацыі апошніх гадоў — гэта наша асабістая гісторыя. Гісторыя з'яздзілася «тут», ці, прынамсі, мы спрабавалі яе тутака з'яздзіць.

Само слова «акцыя» аказаўся вельмі беларускім і самадастатковым. «Ён на акцыі», — мова адбівае новыя разлі.

Москва і прарасейская прэса ў Беларусі імкнуда любой цаной прыменіць значэнне менскіх пратэстаў. Кажуць пра 300 ці 200 ўдзельнікаў акцыі «Пераменаў!». Гэтым даследавацца дзіве мэты: масавасць запікаецца і запалохваюцца патэнційныя ўдзельнікі. Бачыцце: 200 выйшлі, 112 з іх злавілі. Толькі паспрабуйце сышці дзіве бельгія палоскі з чырвонаю і далучыцца!

Газпромаўская «Белорусская га-

зета» ўвогуле пра шэсцьце моладзі маўчыць. Яна абліякоўвае, вырасце ці зьменышыцца давер Лукашэнкі да Мясініковіча пасыля прызначэння Батуры ў Магілёў. Тожа важна! Здымаю шапку перад імкненнем структураваць і арганізаваць лукашэнкаўскую эліту, але яя веру, што гэта можа па-сапраўднаму змяніць краіну. Не такіх «пераменаў» патрабавала моладзь 12 лістапада.

Чаму так мала людзей выйшла на акцыю «Пераменаў? — пытаюцца «Свободные новости». «500—1000 чалавек», — з арытмэтычнай рэчнасцю падлічвае Аляксей Шыдлоўскі для «Нашай Свабоды». Сапраўды, чаму гэтыя вясёлы, бурны паход сабраў дзівэ, ну, разам зь вельмі пасыўнымі ўдзельнікамі — трэх тысячі? Рэклама акцыі была такая, што большай і не дабешся. Ні бульба, ні прымусовая заняткі ў школах не заміналі. І — «толькі» дзівэ тысячы.

Само зылічэнне колькасці ўдзельнікаў падобнай акцыі аддае глыбокім цынізмам. Гэта ўсё адно што раскладаць пра пратэсты дысыдэнтаў на Краснай плошчы, сыходзячыя зь лічбаў. «Пратэставаць супраць расейскага ўварвання ў Чахаславаччыну выйшлі 16 чалавек, а супраць суду над Сіняўскім і Даніэлем — толькі 9», — брыда.

Працяг на старонцы 2.

ГІСТАРЫЧНЫЯ АКЦЫ

Працяг са старонкі 1.

Мала людзей дазвале сабе выйсыці на вуліцы, бо Беларусь — не Славаччына, дзе Меч'яр дапускаў існаванье незалежнага тэлебачанья і прэзыдэнта ў апазыцыі сабе, і ня Сэрбія, дзе існавалі свабоднае радыё і апазыцыйныя муниципалітэты. Рэжым Лукашэнкі на шмат больш аўтарытарны за былыя сэрбскі і славацкі. Тут спраўды ўсё пад фатальным і татальнym кантролем. «Тут Москва ў тэлевізоры і грававе», як съпявает Кася Камоцкая. Тут «расейская зона ўпльыву».

Я таксама дзвівуюся, што на акцыі кшталту «Пераменаў!», пагуляць у гэтую «амонаўскую рулетку», прыходзяць цэльны дэльце тысячи чалавек, пудоўна ведаюць, што сотня з іх паспытае дубіналаў і акажацца за кратамі. У лёгіку слухача аліграфрэзізатарскіх FM-станцыяў такія добрахвотныя дэцымациі проста не ўкладаюцца. Паводле ўсіх плянаў лукашэнкаўскіх прагнозных інстытутаў рух пратэсту мусіў сысьці на нішто ў 1997-м, ну, у крайнім разе, у 1999-м, ну, прынамсі пасля таго, як бы скончаны вышкіл паўбаеных паўнацысцікі атрадаў, рукамі якіх можна ліквідаваць дзеяючы апазыцыі. А тут ізноў дэльце тысячи выйшлі, каб запатрабаваць пераменай. Ізноў прыглавілі сотню чалавек. Усё як 14 сакавіка 1997-га. Адкуль яны бяруцца, Вася?

Лукашэнка ня хоча ісці на прамыя шырокія рэпрэсіі: беларуская традыцыя і грамадзкая думка не даюць. Таму інстытуты прагнозу прапануюць афіцыйным СМИ нагайтаць яшчэ мацнейшы страх. Журналістам незалежных газетаў таксама многа ня трэба, яны хапаюцца за ўсё, што хоць як нагадвае скандал ці трылер. Дастатковая пры журналісту «БДГ» запытана, «ци будзем яго праўбіць?», каб чарговая застрашак зьявілася на старонках прэсы. І фатографы IREX-Promedia яўна аддаюць перавагу нэгатыву — дэманстрацыі мускулаў АМОНу і кадрам разгону і збыція — перад пазытывам, усім тым, што выклікае аптымізм.

Насамрэч, рэпрэсіі захлышнаюцца ў нежаданыні апарату зьдзяйсняць іх. Дэканы і рэкторы выкручваюцца, каб не выгнаніць студэнтаў, дырэкторы не жадаюць звалінцаў супра-

цоўнікаў, судзьдзі чапляюцца за кожны кручочак ува ўказах, каб засуджваць як мага мякчэй проці таго, што патрабуюць зверху. Падазраю, што і амонаўцы затрымліваюць 112 чалавек пры норме 200. Хоць няма роду без выроду, ясная штука.

Усе намаганы «закруціць гайкі» грузніцу у маўклівым сабатажы тых, хто мае гэта зрабіць. Рэакцыя ўладаў на вулічныя акцыі як найлепш выяўляе сілу ціхага грамадзкага супраціву цяперашнім уладзе і нязгоды з мэтадамі, якімі ўлада ажыццяўляеца. Сродкі абароны ад рэпрэсій, якія ёсьць у праваабарончых арганізацыях, пакуль намно-га перасягаюць здольнасць разгресіўнага апарату. Аднаго студэнта выгнаны, двух запрашае на вучобу Праскі юнівэрсітэт. У месяц суды раздаюць штрафы на трэх тысячі даляраў, а ахвяраваныя на палітвязнікі зьбіраецца на шэсцьць. Нас пужаюць, а нам ня страшна. Прывыклі да грозных «уচечак інфармацый» перад кожнай важнай дэмантрацыяй.

Адстороненая журналісткай інтарпрэтацыя падзеяў аказваеца недараўнало. Накідачуны нам свае шкуніцкія разважаныні пра тое, што выйграў, хто прайграў, хто каго падставіў, а хто атрымаў дывідэнды ад «апазыцыйных акый», колкі тысячаў прыйшло, а колкі прайшло, прывыкаючы на самі гатай фразаляті і бугальтэрты, афіцыйныя і расейскія СМИ падточваюць саме нутро нашага руху.

Афіцыйныя і расейскія СМИ падточваюць саме нутро нашага руху, хоць убіць клін паміж лідэрамі апазыцыі і простымі сымпатыкамі. «Простыя ўдзельнікі нічога не атрымліваюць, а вось Вячоркі і Лябедзькі кладаюць сабе ў кішэню тысячы», — пайтараюць яны. «Масавыя акцыі ня могуць нічога памяніць», — сеюць яны паняверку.

Мо і падточыць, раскладуць зь сярэдайні. Мо і сыдзе наш рух з вуліц у падпольле, разылецца крываўдамі па пушчах і гонях, спалахнуўшы апошнімі адчайнымі паходнімі беларускіх Палахай. Мо нават расейскі капітал рэкалянізуе ня толькі нас, але і Латвию, Украіну, Баўгарыю, хоць у гэта з цяжкасцю верыща — занадта непрыйбальным застаўся расейскі лад жыцця. Толькі 90-х гадоў і гэтых шэсцьцяў, і «стаканоў», і «вуліцы Акрэсціна» нельга будзе выкрасыць з народнай памяці. У 90-х мы зноў выразна сталі суб'ектамі сваёй гісторыі. Запомніца і

Акцыя «Пераменаў!»

прыгледаеца, як мы адстойвалі пра-ва жыць па-свойму і думаць па-свойму.

Вырываўшыся чарговы раз з кальца АМОНу, Адам Глебус дастае свой сотовік, каб затэлефонаваць у рэдакцыю «НН»: «Я — нармальна. А ці ўсё ўпрадку са Славамірам?» Адказаеш яму і разумееш, наколькі ён усё ж народны пісьменнік, «народны» ў тым вялікім значэнні гэтага слова, над якім ня ўладніла ні ЦК КПБ, ні адміністрацыя прэзыдэнта, ні газпромаўская газэты, народны той народнасцю, якую Якубу Коласу і Максиму Танку адцілі афіцыйным прысвяченнем гэтага звання.

Нішто не выстрэльвае ў мае жылыя столькі жыватворнага адражаніну, як гэтая выхады ў горад са сціснутымі кулакамі. Нішто так не апраўдае майго існавання, як гэта імпэтнае і зацятае рэзыкаўніне сабой на брудных вуліцах зрасціччанае дазвальнія сталіцы. Нічым ня буду я гэтак ганарыца перад сваімі сынамі, як тым, што я — у гэтыя дні — не сядзеў дома. І ў жыцці я ня ўдзельнічаў і, мабыць, ужо не пайдзельнічаў ні ў чым больш величным і гарачым за гэтыя іншы раз грандыёзныя, а іншы — скамечаныя або растаптаныя пратэсты. Мае пратэсты.

У барацьбе супраць рабства грэх рабіць калькуляцыю дывідэндаў.

Барыс Тумар

Навіны за тыдзень

У ВІДЗАХ ВЫБУХНУЎ ГАЗ

У мінулы чацьвер у Відзах на Браслаўшчыне выбухнуў газавы балён. Добра, хоць нікога не было ў доме на вуліцы Леніна, 47, дзе жывуць ажно 12 чалавек. Бо дом той разбурыўся дазвальнія. Нават суседнія хаты пачярпелі. Не пашчасціла чалавеку, які ішоў міма — выбух пераламаў яму ногі.

ВС «ПАЛАТКІ» НЕ ПРЫЗНАЕ

«Палатка» нелегітимна, а штоым часам робіць Вярхоўны Савет нешчасціўлагіва 13-га склікання? У мінулу суботу дэпутаты ВС на паседжанні ў Менску заявілі, што будуть дамагаць вяртнаныя канстытуцыйнай законнасці ў краіне, — паведамі БелаПАН. У заяве адзначаецца, што «Палата прадстаўнікоў другога склікання не зьяўляеца паўнацыянальным легітімным парламентам, абраным народам Беларусі».

АДЗНАЧЫЛІ СЛУЦКІ ЧЫН

Учора БНФ разам з саюзнымі сіламі пачаў адзначаць 80-ы югодкі Слуцкага Збройнага Чыну. Аўтобусы з Менску, Салігорску і іншых гарадоў выехаіті ў Слуцак. На гарадзкім стадыёне сабраліся каля 300 чалавек. Перад прысутствіем выступілі В.Вячорка, А.Дабравольскі, А.Катляроў (Слуцак) і іншыя.

Удзельнікі паглядзелі сіяточную праграму. Быў рэканструяваны сцяг I Слуцкай брыгады стральцоў войскаў БНР з надпісам «Яны пайшлі паміраць, каб жыла Бацькаўшчына». Паказвалі таксама тагачасныя вайсковыя строі, сыгвалі песні.

ЧАРНОБЫЛЬ ВОСЬ-ВОСЬ ЗАКРЫЮЦЬ

Чарнобыльская АЭС будзе закрытая сёлета 15 сінтября а 12-й гадзіне. Адразу пасля цырымоніі закрыцца ЧАЭС, якая будзе транслявацца ў жывым тэлеэфры, у Нацыянальным палацы «Украіна» з гэтай нагоды адбудзецца сход з удзелам прадстаўнікоў міжнароднай супольнасці.

АДКРЫЛІ МУЗЭЙ КАРАТКЕВІЧА

У Воршы ў суботу адкрыўся музеі Уладзімера Каараткевіча. Акрамя залія з пастаяннай экспазіцыяй, тут ёсьць кіназала і тэатральная сцэна. У адным з пакояў будуць курсы беларускай мовы для дарослых.

Тым часам Малады Фронт у пятніцу запрасіў да сядзібу Рыгора Барадуліна і Алексі Каараткевіча. Ушаноўвалі памяць Каараткевіча. Сабраліся больш за 100 чалавек.

Рэжым імітуе адлігу, а прэса гуляе ў КВН

На мінулым тыдні ў беларускіх СМИ аформілася новая тэндэнцыя: шмат сталі пісаць пра афіцыйную палітыку, якая, у свою чаргу, ігноруе раздзялілася «інфармацийнымі нагодамі» — з большага пустапарожнім, але, прынамсі, кідкім. То Лукашэнка збяргае сілавікоў на «тучных справах». То выставяцца, быццам сапраўдныя палітыкі, палатнікі. Нехта нават напісаў, што «новы парламент» — больш прафэсійны за папярэдні і ямукроў з носу трэба большшы паўночтвы!.. Пра тое, якія паўночтвы касаваліся, якія прафэсійныя парламенты з'яўляюцца, што сядзяць у ім тая самая, што і ў папярэднім, — як правіла, ня пішуць. Ясна, што ўсім абрыдула казаць пра дыктатуру. Дык можа — не казаць? І сама сабой тады акажацца, што вакол — дэмакратыя!

Чыноўнікі ўсіх узроўняў «камэнтуюць» газавую трубу, NATOўскую палітыку і ліст анатымнага кагэбіста. Афіцыйныя СМИ распушчылі хвасты, імітуючы «рэальную палітыку».

Прычына новай тэндэнцыі, калі нават на Радыё Свабода ледзь не штодня загучалі Лукашэнкі з Лаштукі (ні трохі ня больш легітимны і прадўздзівя, чым учора), а ў

«БДГ» «кампэтентна разважае» Абрамовіч, — безумоўна, у палітыцы рэжыму, які пачаў гульню ў інфармацийную лібералізацію (найяскравей гэта віданы на БТ). Лягніва пачаў і, як заўсёды, паўмерам, але паслы ўчораশніга поганага затыку

загадаўся дастатково. Кідкі да ўсіх адлігаюць і клімату даверу! Дык грэх для журнالіста не працытаваць хоць бы «паўпачка»... Там жа — зынкіненые людзей, гучныя справы, забойствы... Што лепшага прыдумаша на першую старонку! Правільна, Лукашэнка прагаварыўся, што ягоныя сілавікі грызуцца. Некалі БДГ бліскучка аналізавала такія сутыцці, ведаючы ўладнія расклады. Аналізавала, а не лавіла кайф ад шматлікіх і некаментаваных цытатаў.

Новая тэндэнцыя абыяе разъявіцца, бо не патрабуе такіх выслікаў, як прафэсійная аналітыка. Акурат пад выбары нашыя СМИ могуць ператварыцца ў гэткіх песьмешнікаў, элітарных палітычных кавээншчыкаў і ўжо ў здоле-

ніць залежнасці ўзваўжайць тых самых локшын, якія накінуў сабе пару гадкоў! Ужо ж ня прэзы ён сёныні байца. Наадварот, напаложаны, ён ідзе да журнالісту, прыханіўшы пачак локшынаў — свайго «красамоўства». А што прэзы? Яна так прагнє клімату даверу! Дык грэх для журнالіста не працытаваць хоць бы «паўпачка»... Там жа — зынкіненые людзей, гучныя справы, забойствы... Што лепшага прыдумаша на першую старонку! Правільна, Лукашэнка прагаварыўся, што ягоныя сілавікі грызуцца. Некалі БДГ бліскучка аналізавала такія сутыцці, ведаючы ўладнія расклады. Аналізавала, а не лавіла кайф ад шматлікіх і некаментаваных цытатаў.

Новая тэндэнцыя абыяе разъявіцца, бо не патрабуе такіх выслікаў, як прафэсійная аналітыка. Акурат пад выбары нашыя СМИ могуць ператварыцца ў гэткіх песьмешнікаў, элітарных палітычных кавээншчыкаў і ўжо ў здоле-

ніць залежнасці ўзваўжайць тых самых локшын,

Але́кс Кебік

старшыня камісіі палаткі. Між іншым, камісію па правах чалавека, нацыянальных дачыненіях і СМИ ўзначаліў аграном. Старшынямі шасцікамі ўладнія сталі старшыні камісіяў на дэпутаты папярэднія палаткі. Астатнія — пары гендэрэктараў, пары вэртыкальшчыкаў. Адну камісію аддалі Малафееву — таму самому Анатолію, якога яшчэ Сакалоў некалі публічна называў «мошчнай лічнісцю». І астатнія падзяліліся на падкамісіі: на падкамісіі па правах чалавека, на падкамісіі па правах нацыянальных дачыненіях і СМИ, на падкамісіі па правах нацыянальных міністэрстваў і іншым.

На тле гэтаг

Сылёзы Юзадфа Парэцкага

Адбыўся зъезд Саюзу палякаў Беларусі

Саюз палякаў стварыў падпалкоўнік памежных войскі савецкай арміі Тадэвуш Гавін. Спачатку гэта было Таварыства імя Адама Міцкевіча, затым уласна СПБ. Гавін кіраваў ім амаль на працягу 12 гадоў. Сёлета ўлетку старшыня раптам добраахвотна пакінуў сваю пасаду. Усе лічылі, што дзеяла таго, каб вярнуцца. Аднак гэтага ня здарылася. 18 лістапада на 5-ым надзвычайнім зъезі СПБ быў абраны іншы старшыня.

Т.Гавін эвалюцыянуў ад чалавека, занятага аховай беларуска-польскага памежнага, ад польскага патрыёта з міжнародным звязкам — да асобы, якая разважае католічымі новай незалежнай беларускай дзяржавы, дзе апнуліся ў небясьцены суворэнітэт, дэмакратыя, канстытуцыйная права і палякаў, і беларусаў. Польчыя паказае ўва ўсім гэтым прыклад сваім суседзям, значыцца, і беларускія палякі павінны стаць пэўным узорам, імкнучы абараніць усе гэтыя каствоўнасці. Пагатоў, свабодабытства палякаў агульнавядома... Быў тут і матэрыяльны разьлік: дэмакратычны Польшчы будзе дадатковы стымул грашова падтрымліваць польскую меншасць, якая супрадстаць таталітарнай уладзе. Тадэвуш Гавін адкрыта далучыўся да апазыціі на мясцовім узроўні, пачаў ладзіць пікеты, прэс-канфэрэнцыі, ваяваць з уладамі, прычым па-ранейшаму — за польскіх ж інтаросы. Аднак большасці СПБ гэта не спадабалася, і не падабалася што дзялі — то мацней.

Ен — Гавін — застаўся героям-адзіночкам. Па сутнасці, ні сліроў, ні паплечнікаў унутры заснаванага ім Саюзу ён амаль ня меў. Ім была збудавана разгалінаваная структура СПБ па ўсёй Беларусі. Ен стварыў аппарат, але не стварыў каманды. Як не было каманды, дапусцім, у С.Шушкевіча. На зъездзе публіка галасавала супраць быўшай улады, як калісьці выбарцы галасавалі супраць Кебіча, што паўдзельнічаў у скасаванні Саюзу і стварэнні незалежнай краіны. Жаданьне не дапусціць болей Гавіна было нагэ-

тулькі моцным, што ён, апеніўшы сътуацию, яшчэ на пачатку зъезду абвесціці, што балітавацца ня будзе. Праўда, пазней быў вылучаны, але зноў-такі адмовіўся ўдзельнічаць у выбарах, сказаўшы, што які афіцэр словаў сваіх не зъміняе.

Палез у палітыку, злыгайшы ў беларускай апазыцыі — незадаволена шанталісі паміж сабою сябры СПБ. Але гэта яшчэ ня ёсць. Гавіна абвінавачвалі ў тым, што ён стварыў няглажкую структуру, якая падпрадкоўваеца амаль яму аднаму, карацей — у аўтарытарных звязках. А таксама ў тым, што агульнабеларускай арганізацыі зъяўляецца, па сутнасці, гарадзенскай. І такія абвінавачаны: у Слонімскім аддзеле СПБ Гавіна бачылі толькі раз, а вось гарадзенскі генконсул РП Сыльвестар Шостак там дзесяць разоў пасыпей пабываў. Аднак у Гавіна дзеяла гэта быў намеснік піярбасці — Юзадф Парэцкі. Які разам з консулам па Гарадзенщыне і ўзьдзялу. Вядомы здымак: невысокі і сівы С.Шостак з высокім і паглядым Ю.Парэцкім каля магілай акоўдай у Варнянах.

І вось тут — галоўная інтырыга, асноўнае падабенства да быльых прэзыдэнцкіх выбараў. Часова, да зъезду, пасаду старшыні грамадзкага аўяднання «Саюз палякаў Беларусі» займаў якраз Ю.Парэцкі. Аднак становіца вядома, што ён — персанон іншага ў самой Польшчы. Што ў пашпарце самі палякі паславілі яму штамп аб забароне ўезду ў РП. І быццам бы — за супрацоўніцтва з беларускімі специялістамі. Пра гэта пачынае пісаць польская прэса. І чым больш піша, тым больш чальцам СПБ хочацца выбраць менавіта затурканага Парэцкага. Бокрыніца ўсёй гэтай інфармацыі — Т.Гавін, які, з яго словамі, атрымаў

яе у Варшаве. Публіка на зъездзе хоча бачыць сваім кіраўніком менавіта сымпатычнага інтэлігентнага маладога Парэцкага, скандзіруе, ту- почучы нагамі: «Юзад! Юзад!». А ён, зважаючы на атрыманую антырэклому, амдаўляеца ўдзельнічаць у выбарах і нехадзіцца, са съязьмі пакідае залю. (Міжволі ўспамінаюцца славутыя Лукашэнкавы сълёзы.) Гэта яшчэ дадае яму прывабнасці у вачах дэлегатаў зъезду, сярод якіх вялікая колькасць жанчын, часта пажыховых.

Саромячыся сълёзаў, Парэцкі ўцікае з залі. І сярод тых, хто кідаецца вярнуцца ѹго, ўсё той жа Сыльвестар Шостак. І вось тут узьнікае пытаныне, на якое ніхто ня можа адказаць. Чаму польскі дыпламат не зважае на зъвесткі, якія кампрамэтуюць Ю.Парэцкага? А тым самым дапускае амаль недапушчальнае для дыпламата — адкрыта вызывае свае сымпатіі ў сътуацию, у якой яму лепей было бы захавацца іншутральнасць, пагатоў — як грамадзянину іншай краіны. Польскія журнaliсты таксама не моглі адказаць на гэта, яны толькі выказвалі загадку: яму галоўным было, каб на выбарах зноў Гавіна. А з Гавіным яны, мягка кажучы, не сябравалі.

Ня толькі ў апараце СПБ узьнікла варожка да Гавіна групоўка, — яго вельмі не любілі ўлады: і за жорсткую крытыку, і за пікеты, і за сувязі з апазыцыяй. У дзень зъезду нават у афіцыйнай «Гродненскай правде» быў зъмешчаны пад відовічным пісёдзанікам публікацыя з клясычным загалоўкам — «А кароль горы». Аўтар баяўся вяртніцтва Гавіна, агітуючы за новага — маладога кіраўніка. Варты працы-ваць гэты опус: «Ёсьць у Саюзе здаравыя парасткі ў дримучым садзе,

БЕЛАРУСКАЯ ДЕЛОВАЯ ГАЗЕТА

Юзадф Парэцкі

які вырашчаны нашымі палкаводцамі, хая ім сёньняня цікі і супраць іх учыняюцца правакацыі. Дык не дазволім жа, каб гэтага маладага здрава польскага руну была зломлена бяздущным армейскім ботам, які праводзіць неизразумела складаныя манёўры». Як бачыць, двойчы ўжытка слова «здоровы». Можа, каб пераканаць нават саміх сабе?

Яшчэ раней, да зъезду, Т.Гавін казаў, што сёньня для ягоных працы-нікаў галоўна — адцягніць Саюз ад дэмакратычных партый і арганізаціяў. Маўляў, траба пераседзець, дачакацца, пакуль у Беларусь ня верненца дэмакратыя, а тады ўжо вырашыць свае пытаныні польскага адраджэння. Но нават яны бачаць, што на гэту ўладу спадзіўца няма чаго. Не, гэтага ня будзе, сказаў Гавін. Дэмакраты тады запытаюць: а дзе вы былі, калі мы вялі няроўнае змаганье? Даречы, як толькі Гавін сышоў з пасады, новае кіраўніцтва СПБ не пажадала паслаць свайго праціўніка на Усебеларускі зъезд. Перад тым — на Кантрэс дэмакратычных слаў прысутнічай сам Гавін.

Сяргей Астраўцоў

Адзіны кандыдат

Пра тое, як вылучаць свайго адзінага кандыдата на выбарах прэзыдэнта краіны, дамаўляліся ў мінулым чацвер чальцы Каардынацыйнай рады дэмакратычных сілаў.

Ужо вядома, што гэтым кандыдатам ня будзе Мікола Статкевіч, бо ён парушыў раашэнне Кантрэсу дэмакратычных сілаў і ўздельнічаў у выбарах у палату, а цяпер будзе ўздельнічаць яшчэ і ў паўторных выбарах. Як сказаў нам старшыня БНФ Вінцэнт Вячорка, «гэта вельмі балюча б'е па стратэгічнай лініі непрызнаньня перавароту 1996 году».

Нечарговы зъезд БСДП выключыць ў мінулым тыдні Аляксея Кааралія з партыі. У адказ на гэта салігорскія сацыял-дэмакраты запатрабавалі выключэння самога М.Статкевіча.

Каго вылучаць сваім адзіным кандыдатам КРДС — пакуль невядома. «Мы пастанавілі, каб да сярэдзіны сьнежня суб'екты КРДС прыйшлі з персанальнімі прапанаванімі, і дамовіліся, што Кантрэс дэмакратычных сілаў павінен быць асноўным мэханізмам прапанавання грамадзтва адзінага кандыдата», — сказаў сп. Вячорка.

С словаў Аляксея Кааралія, на гэты момант разглядаюцца два варыянты абранины адной кандыдатуры: папярэднія выбары насељніцтвам адзінага кандыдата ад дэмсілаў з двух-трох пропанаваных («праймэрый») альбо рэйтынгавае галасаванне суб'ектаў КРДС. Спадар Вячорка лічыць, што больш прымальнім будзе другі варыянт, бо часу на «праймэрый» можа праста ня быць.

Крытэрыі адбору кандыдата на-

ступнія: ён мусіць стаяць на пазыцыях сувэрэнітetu Беларусі, дэмакратызациі грамадзтва і роўнага пе-праразмеркавання паўнамоцтваў паміж усімі галінамі ўлады. Адметна, што галоўныя кіраўнікі, які дапамог сэрам выбыць Каштуніцу — «ад-сутнасць адмоўнага рэйтынгу» — у нашых апазыцыянераў істотным ня будзе з-за «малой вядомасці беларускіх дэмакрататаў». Асноўнай будзе магчымасць раскрыгніці таго ці іншага кандыдата.

Як паведаміў нам Анатоль Лябедзька, чакаеца, што 15 сьнежня КРДС прыме «Мемарандум аб прызначэнні дзесяцніцы дэмакратычнай апазыцыі ў пэрыяд падрыхткі да прэзыдэнцкіх выбараў», у якім запісанае падрыхткі кандыдатуры і арганізаціям будзе пропанавана далучыцца да ініцыятывы дэмакратычных сілаў, аднак галоўныя рашэнні ёсць ж будзе прымець КРДС і Кантрэс, і ніякіх папярэдніх кансультаций па кандыдатурах з камуністамі або з кім іншым не чакаецца.

Андрус Белавокі

чыла 160-я ўгодкі з дні нараджэння вядомага ўкраінскага біёлягі Аляксандра Кавалеўскага, ураджэнца Віцебшчыны. Сябры «Пагоні» наведалі інстытут вучонага. А яшчэ яны зрабілі ўзыходжанье да руінаў замку ў Балаклаве, якія некалі ў санэце апеў Адам Міцкевіч. На вяршыні гары чыталі вершы паэта і ўсталявалі бел-чырвона-белыя сцягі. Яшчэ адна справа севастопальцаў — удзел у мітынгу памяці ахвяраў галадамору і палітычных рэпресій ва Украіне. Між іншым, апрач беларусаў, у мітынгу ўдзельнічалі ўкраінскія крымскатарскія арганізацыі і расейскі «Народна-працоўны саюз». У рэзоляцыі патрабуеца перайменаваць вуліцы, што носяць імёны камуністычных дзеячоў.

Т.

Трызуб і Пагоня

супраць сярпа і молата

У Севастопалі адбыўся суд паводле грамадзянскага пазову героя Саюзу адмірала Ўладзімера Піліпенкі ў справе абароны годнасці дзеялаў севастопальскага камітэту кампартыі Украіны. Гэзэта гаркому кампартыі «Севастопольская правда» абраўшыяся пад аўтарствам адмірала, назваўшы яго здраднікам. Адмірал правадзіць вялізную працу дзеяла кансалідацыі грамадзтва Украіны, прымірэння ўсіх бакоў, што ўздельнічалі ў другой сусветнай вайне,

анонс

“БЕЛАРУСКІ ЧАС”

“Чаму беларусаў засталося менш за 10 мільёнаў?” — галоўнае пытаныне апошняга нумару “Беларускага часу”. Матэрыялы другой паласы пераконваюць у тым, што даведзеныя да адчая настайнікі гатовыя да рашучых дзеяньняў. “Эта нашая з тобою дэмакратыя” — аналіз парушэнняў падчас кастрычніцкіх выбараў. “Квадраты мэтар сумлення” — артыкул пра жарсыкі на лідзкім заводзе “Оптык”, дзе цукр цуфра зімавага прадпрыемства. На штойц паласе — погляд “БЧ” на падзеі Слуцкага павета. У рубрыцы “Здароўе” — адказ на тое, чаму ў краіне шырыцца хвароба галечы — сухоты. Пад шапкаю “Вашая праўда” — аповед Гары Паганіяў пра “кухню” беларускай юрыспрудэнцыі.

А.К.

Швайцарыя – улюбёны прыклад апалалятэа дэзвюхмоў. Весь, маўляў, якія малайцы ізъя швайцарцы – маюць чатыры мовы, а так па-сяброўску жывуць! Але на ўсё праста ў гэтай невялічкай краіне.

У Швайцарыі і сапраўды ёсьць чатыры афіцыйныя мовы.

64% швайцарцаў, пераважна на ўсходзе краіны, размаўляюць на розных дыялектах нямецкай мовы. Пятая частка насельніцтва, што жыве на заходзе, гаворыць па-француску. 8% у паўднёва-ўсходніх раёнах размаўляюць на італьянскай мове. 0,6% — па-рэтараманску — на мове, блізкай да лаціны.

Канстытуцыя гарантую большім роўныя стан усіх моваў. Але гэта датычыцца толькі адносінаў паміж дзяржавай ды грамадзянінам. Швайцарцы былі задаволены, пакуль кожная грамада могла ўжываць свою мову дома ды ў школе. 25 гадоў таму адказныя за адказы ў кантонах пагадзіліся выкладаць другую нацыянальную мову, як мінімум, у сярэдній школе. Але ў большасці кантонаў справа далей не пайшла, і праз 152 гады мірнага суіснавання швайцарцы на сталі большымі паліглётамі.

Сёння на даляглідзе зьявіўся новы канкурэнт швайцарскім мовам — ангельшчына паступова заблыта швайцарскае грамадзтва ў сваю

Пятая мова

сетку. Прычына гэтага ня толькі ва ўсіхвейтнай экспансіі мас-культуры. Швайцарскі бізнес — адзін з галоўных пропагандыстаў ангельшчыны. Вялікія кампаніі накішталт *Swissair* карыстаюцца ангельскай у перамовах і ў справаводстве, а маленькія фірмы спрабуюць пераймаць іхны прыклад. Інтэрнэт таксама спрыяе зантелишчванню швайцарцаў.

Аптытаніні паказваюць, што швайцарскім школьнікам ангельская мова падабаецца больш за якую іншую (пасяля роднай, вядома).

Шматмоўе спараджае досьцьць шмат праблемаў у галіне адукцыі. Два тузыны швайцарскіх правінцыяў (кантонаў) спрабуюць супольна правесці рэформу, якая бу выніку дапамагла кожнаму вучнню авалодаць трывама мовамі. Сярод іх вылучаецца кантон, у якім знаходзіцца Цюрх — фінансавая сталіца краіны, дзе размаўляюць пераважна па-німецку. Там спрабуюць прафіці дазвол на тое, каб дзеці пачыналі вывучаць ангельскую раней за францускую. Усяго ў Швайцарыі 19 нямецкамоўных кантонаў, і 11 з іх жадаюць зрабіць тое самае. У іншых

Як і сорак гадоў таму, азэрбайджанскія ўлады хаваюць колькасць людзіх ахвяраў апошняга землятруса ѹ рэальныя памеры разбурэння.

У ноч з суботы на недзелю ѹ Азэрбайджане адбыўся моцны землятрус. Ягона рэча працяглілася па ўсім Усходнім Каўказе. Пачаўся ён увечары, 25 лістапада, за 75 кіляметраў ад Баку, у акваторыі Каспійскага мора, дзе магутнасць штуршкі складала да 7 з палавіны балаў паводле шкалы Рыхтгара. Штуршкі адчуваўся ѹ Дагестане, дзе ѹ Махачкале зафіксавалі 4 балы, а ѹ Ізбербашы — 5 балаў. У самой азэрбайджанскай сталіцы у 21.15 сіла сіла землятрусу

была ад 5 да 6 балаў.

Людзі ѹ паніцы пакідалі шматпавярховыя дамы, у якіх штуршкі адчуваўся наймаксім. У цэнтры Баку згасла сіяцло й перарвалася тэлефонная сувязь. У недзелю раніцай міністар аховы здароя Азэрбайджану Алі Інсанай, выступаючы ѹ тэлеачышчэніі ѹ экстранным выпуску навінаў, паведаміў, што загінулі 3 чалавекі. Ён жа сказаў, што агулам 53 чалавекі атрымалі раненныя разных ступеняў, 33 з іх шпітлізаваныя. Інсару абвергні паведамленыя пра тое, што яшчэ некалькі чалавек сканалі ад інфарктаваў. Ён жа запэўніў, што больш падземных штуршкоў не чакаеца.

Тымчасам незалежныя азэрбайд-

жанская мэдны сцвярджаюць, што колькасць ахвяраў нашмат большая. Паводле папярэдніх звестак, загінулі сама меней 24 чалавекі. А расейская агенцтва ITAR-TASS пададамі, што памерлі 8 чалавек.

У СМІ згадваюць гэткі ж магутны землятрус, што адбыўся тамсама 40 гадоў назад. Колькасць загінулых таксама лічылі дзясяткамі, але дакладна лічбы ніхто ня ведае й дасюль. Улады скhalbі прафіцарам КГБ. Напэўна, спыняць чуткі таксама было ѹ ягона кампетэнцыі. І вось гісторыя паўтараецца. Адно толькі што Аліеў ціпер мае нашмат большыя магчымасці. Як прэзыдэнт краіны.

Гары Куманецкі

варат, выяўляючы сымпаты да англі-амэрыканскай культуры.

Так, Рут Дрэйфус, франкамоўная міністарка замежных спраў Швайцарыі, кажа, што ангельская мова “не павінна быць падобнай да паводкі”, якая патопіце багацце моваў у краіне. Аднак на мінульым тыдні яе калегі з чатырохпартыйнага кабінету міністраў, які толькі зрэдку займаецца пытаннямі адукцыі, асьцярожня адхілілі яе прарапанову стварыць умовы для таго, каб кожны вучань вучань мог авалодаць трывамі мовамі, дзе зъяўлююцца квоты на трансляцыю замежных песень ў эфіры. Нямецкамоўныя правінцыі, як і паўночны сусед Швайцарыі, наад-

Блізкая гісторыя

Конкурс па гісторыі для школьнікаў Беларусі

МОЙ РАДАВОД. ЛЁС СЯМ'І ў ХХ СТАГОДЗДЗІ

Арганізаторы конкурсу:

Грамадзкае аб'яднанне “Дыярыуш”
пры ўдзеле: Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны

У кожнай сям'і ёсьць свая гісторыя, кожны чалавек мае радавод. Гэтая гісторыя можа сягаць ѹ сіную даўніну, але і калі вы ведаеў ўсяго некалькі пакаленіні ўсіх продкаў — гэта таксама гісторыя. Кім быў ваш прадзед? Як праціўлю дзяцінства ваших дзядулі і бабулі? Чаму ваша сям'я жыве ѹ гэтых часоў і дзе вясна прыходзіць? ХХ стагоддзе — гэта прынасім чатыры пакаленіні вашиага роду. Ці на варта даведацца дакладней — хто вы і дакулю ваш род? Калі вам цікавыя гэтыя пытанні, значыць, эты конкурс для вас

Куды трэба адсылаць падрыхтаваную працу:

Каму: “Блізкая гісторыя”
Куды: а/с 128, 220064, Менск

Прынцыпы падрыхтоўкі працы:

Працу можна рабіць індывідуальна альбо групай, самастойна ці з дапамогай старэйшага. Кірауніком (альбо куратарам) працы можа стаць ваш настаўнік, выхаватель, бібліятэкар альбо хтосьці з вашай сям'і. Адзін куратар можа весці некалькі прац.

Форма працы можа быць адвольная: сачыненне альбо эсэ, інтэрв'ю, фільм, аўдывізіп. Калі праца нятыкавава (аўдыё-, відео-

матэрыялы, фотадздымкі), да яе павінна быць далучана пісмовая частка, якая ўключае каментар да кропніц альбо адлюстроўвае працэ даследавання.

Праца мусіць мець творчы характар: не павінна быць перапісана з кнігі ці з чужых артыкулаў.

Калі вы карыстаецца якімі-небудзь матэрыяламі ці чужімі тэкстамі (а працы па гісторыі, даведнікі і прэса могуць быць карыснымі дапаможнікамі), ававязкова дайце спасылку на кропніцу. Калі вы маецце арыгінальныя стацыя ці архіўныя дакументы, ававязкова пазначайце іх паходжанне і назывы.

Аб'ём працы адвольны.

Працу пажадана пісаць па-беларуску. Тэксты кропніц можна пада-

ваць на мове арыгіналу.

Ня мае вялікага значэння, як аформлена ваша праца: надрукавана на пішчучай машины, зроблена на кампютары альбо напісана ад рукі. Галоўнае, каб яна была выканана ахайна (калі гэта рукапісны варыянт — разборліва). Абавязковая аформіце тытульны аркуш, а таксама запоўніце анкету ўдзельніка.

Працу дасылайце ѹ адным асобнікам.

Наўшы каардынаты:

“Блізкая гісторыя”, а/с 128,
220064, г.Менск.
тэл./факс (8-017)227-51-09
E-mail: iryna@dyaryush.org.by

Усе ўдзельнікі атрымаюць памятныя прызы і дыплёмы, пераможцы — узнагароды.

Найбольш актыўныя куратары прац таксама будуть адзначаны.
Рада Конкурсу распрацоўвае правілы Конкурсу,
вызначае камітэтнае Журы, якое будзе ацініваць працы.
У Раду ўваходзяць беларускія навукоўцы і грамадзкія дзеячы:

Ларыса Андросік — архівіст
Уладзімер Арлоў — літаратар, гісторык
Вацлаў Арэшка — гісторык культуры
Лявон Баршчэўскі — літаратар, перакладчык
(Нацыянальны дзяржаўны гуманітарны ліцэй імя Якуба Коласа)
Уладзіслаў Вяроўкін-Шэлюта — гісторык
Алена Дэц — настаўніца
Ігар Кузняцоў — гісторык
Галіна Перапечка — гісторык
Генадзь Сагановіч — гісторык (часопіс “Беларускі Гістарычны Агляд”)
Анатоль Сідаровіч — гісторык (часопіс “Крыніца”)
Віталь Скалабан — гісторык (Навукова-дасыледчы асьцярніцкі цэнтар імя Ф.Скарыны)
Алег Трусаў — гісторык (Таварыства беларускай мовы)

Міхась Чарняўскі — гісторык (Нацыянальная акадэмія навук Беларусі)
Захар Шыбек — гісторык
Сакратар Рады Конкурсу — Ірына Коваль (Грамадзкае аб'яднанне “Дыярыуш”)
Усе працы застануцца ўласнасцю грамадзкага аб'яднання “Дыярыуш” і будуць стала захоўвацца ѹ Архіве найноўшай гісторыі. Лепшыя з іх будуць надрукаваныя ѹ зборніку конкурсных прац, а таксама ѹ беларускіх перыядычных выданнях. Матэрыяламі сваіх прац аўтары могуць карыстацца ўва ўласных публікацыях.

Больш падрабязную інфармацыю пра наш Конкурс і брашуру з мэтадычнымі парадамі вы атрымаеце, калі звязацесь з намі.

ЗАПРАШАЕМ НА ПРЕЗЕНТАЦЫЮ
28 лістапада
Рыгор Барадулін
«Вершы з новых паэтычных цыкліў»
Прэзентацыя адбудзеца ѹ Цэнтральнай бібліятэцы імя Янкі Купалы (актавая залі) па адрасе: вул. Харужай, 16
Пачатак а 18.30.

Замовіць новыя альбомы —
“Ліцьвіноў”, “Ой у лузе, лузе...”,
“NRM”, “Тры чарапахі”,
Міхася Забэйды-Суміцкага “Ластаўкі ў стрэсе”,
а таксама шмат чаго іншага зь беларускай музыкі можна, звязаны з гуртам, адрас:
220085, Менск, а/с 5. Т.: 249-08-88.
E-mail: supranovich@dyaryush.org.by,
<http://BMA.home.by>.
Шукаем распаўсюднікаў і гуртовых пакупнікоў.

Працяг са старонкі 1.

мяжу разам з расейскімі ўрадавымі дэлегацыямі, выказваеца на палітычныя темы, найперш наконт дачыненняў РФ з дзяржавамі, для якіх Расея — галоўны паставаўшык газу. Палярэдні галава Газпрому В.Чарнамырдзін з гэтай пасады перасеў наўпрост у кресла прэм'ер-міністра Расеі.

ГАЗ ЗАХАДУ

Газпром штогод паставаўле на Захад каля 100 млрд. кубічных мэтраў газу. Да таго як была ўведзеная ў дзеянне першая нітка ямальска-га газаправоду, што праходзіць праз Беларусь і Польшчу, адзіны шлях транзыту расейскага газу на Захад пралягаў праз Украіну. Збудаваны чвэрць стагодзьдзя таму трубаправод сячні Славаччыны, Чехіі, Вугоршчыны, Югаславіі, Баўгарыі, краіху Румыніі, а на паўднёвым адразку трубы — Туреччыны. Большасць аплатаў за газ з краінаў усходніяя блёку ідзе са спазненьнем, і вельмі часта — бартрам. Малдова, Баўгарыя і Украіна ўвесе час спазненіюца з выплатамі і маюць мільярды даляраў запазычнасці.

Праўда, Газпром — зусім не дабрадзея, але і крану не закручвае. Ён знайшоў іншае выйсьце з гэтага становішча, прапануючы краінам-даўжнікам перадаваць яму за даўгі рэгіянальныя сеткі транзыту газу і газавыя фірмы. Дзяякуючы гэтаму, сёньня Газпром амаль цалкам кантролюе сетку збыту газу ў Баўгарыі і, як лічыць многія, неўзабаве забярэ ўкраінскія трубаправоды, кошт якіх цягне на 30 млрд. даляраў.

ПАДВОДНЫЯ ГАЗАПРАВОДЫ І ПАВЕТРАНЫЯ ЗАМКІ

Пасля атрымання незалежнасці Кіеў дамогся, каб трубаправоды на ўкраінскіх тэрыторыях выйшлі з-пад маскоўскага кантроля. Узамен за транзыт расейскага газу Украіна мела атрымліваць (і атрымлівае) штогод 30 млрд. кубамэтраў газу, што складае палову ейных патребаў. Другую палову Кіеў мусіў купіць на камэрцыйных асновах. Але неўзабаве аказалася, што краіне не бракуе валюты.

Украінскі дойт за газ катастрафічна павільчыўся, калі прыватныя пасяродніцкія фірмы парабалі мяжы, якія ўзделічалі ў газавых генэфтах, уцімлі, што ім акупіцца перасылаць замоўлены ўкраінскі газ на Захад (займацца так званым рээкспартам) і атрымліваць за тое цвёрдую валюту. Украінская дзяржава не зарабіла на тым, ані цэнта, — наадварот, з-за несвоесачовых аплатаў і крадзяжкоў украінскі дойт за газ дасягнуў 1,4 млрд. даляраў. Украіна сама, з уласніх ахвоты (крадзяж газу цярпелі ўрады і ў Маскве, і ў Кіеве) дала Расеі новыя сродкі ціску. І сёньня, калі Москва злух на празмернае збліжэнне Украіны з Захадам, яна пачынае проста нагадваць Кіеву пра даўгі, крадзяжкі газу патрабуе кантролю над украінскай сеткай трубаправодаў.

Першая спроба расейцаў узяць пад кантроль украінскія трубаправоды мела месец ў 1996 г., калі на чале ўраду ў Кіеве стаў быў генэрал КГБ Яўген Марчук (сёньня старшыня Рады Бясылекі Украіны). Газпром прапанаваў тады стварыць сумеснае ўкраінска-расейскае падпрыемства, якое займаўся б транзытам газу на Захад. Узамен украінскіх даўгіх расейцаў мелі атрымліваць у ім палову акцыяў. Марчук падтрымліваў гэты практ, але яго тады заблякаўала Вярховная Рада.

Вясной таго ж году група дэпутатаў выступіла з новымі практамі прыватызацыі ўкраінскіх газаправодаў — для замежнага інвестара ў ім было прадугледжана 49% акцыяў, кантрольны ж пакет меў застацца ў руках ураду. Новы практ пастановы таксама атрымліваў падтрымку прэм'ера Марчuka, хоць ніхто не сумніваўся, што галоўным замежным інвестарам будзе Газпром. Калі

Імпэрыя Газпром

бяму ўдалося ўзяць пад кантроль украінскія газаправоды, ён усталіваў бы поўны кантроль над украінскім энергетычным рынкам.

Існуе, праўда і іншы пункт погляду на гэтую праблему. «Прарасейская пазыцыя Марчuka — гэта прагматызм. Калі расейцы выканаюць свае пагрозы і пачнуць паставаўляць газ на Захад, мінаючы Украіну, дык мы страцім 30 млрд. кубамэтраў газу штогод, якія атрымліваюць за транзыт. Наша краіна стане перад пагрозай энергетычнага кризысу, бо мы ня зможам плаціць за газ гатоўкай. Апроч таго, нашыя газаправоды знаходзяцца ў фатальнім становішчы. У Газпрому ёсць грошы, каб іх аднавіць. Мы ня маєм іншага выйсьця, апроч як дамаўляцца з расейцамі», — піша блізкая да Марчuka газета «Дэн».

Некаторыя ўкраінскія эксперыты мяркуюць, што адзінным спосабам атрымліваць незалежнасць ад Газпраму для Украіны зьяўляецца закупка хаця ў мінімальных аб'ёмаў хай сабе і даражайшага газу з Нарвегіі, арабскіх краінаў і з Туркменістану.

Але, калі віцэ-прем'ерка Юлія Цімашэнка, адказная за энергетыку, выступіла ў чэрвені з практам падводнага трубаправода з Туркменістану, прэзыдэнт Кучма востра скрытыкаў ейны практ. Пасля кастрычніцкага спаткання ў Сочах з Путіным Кучма называў цалкам нявыгадным практ практага да Украіны газаправоду, што мае паставаўляць у Польшчу газ з Скандинавіі. Кучма таксама згадаў, каб дзяржава прыняла на сябе даўгія Украінскіх прыватных фірмаў. Пасыўнасць Украіны з'яўляецца пад кантролем посткамуністычнай намэнклятуры, якая праводзіць інтарэсы Газпраму. Маштабная фірма *Multigroup*, закладзеная вышнімі афіцэрскімі специялістамі ў 80-ыя гады, была злобленая на тым, што рабіла пірацкія касеты ў кампакт-дыскі, а пасля вывозіла іх у Расею на самалётах Газпраму. У 1997 г. паважны баўгарскі часопіс «Стандарт», спасылаючыся на інфармацію, атрыманую ад спэцслужбаў, абвінаваці пасла Расеі ў Сафіі ў вярбоўцы ўпльвовых грамадзікіх дзеячоў на карысць Расеі і Газпраму.

САМАЛЁТЫ ГАЗПРОМУ І КАСЭТАМИ I CD

Баўгарыя гэтаксама знаходзіцца сяньня ў поўнай залежнасці ад паставак расейскага газу. Яна храніча ні плоціць, расейцы прыгрэзілі закрыць кран, на што Баўгарыя адказала пагрозай спыніць транзыт расейскага газу ў Турцыю. Тому кіраўніцтва Газпраму ўжо некалькі гадоў нібыта пралічвае магчымасць пабудовы падводнага трубаправода да Туреччыны. Пытанне не толькі ў тым, наколькі гэта ня блеф, якім, у прынцыпе, зьяўляюцца ўкраінскія практы падводных трубаправодаў з Грузіі.

Калі Сафіі браўку гатоўкі на бягучыя аплаты (30% разылікі адбываюцца праз бартэр), дык Газпром, як і ва Украіне, прапануе ўзамен даўгіх дапускіць яго ў нафтакімічную прымесловасць краіны і перадаць яму рэгіянальную сетку газаправодаў.

Два гады таму Газпром узамен за частку дзяржаўнага доўту атрымліваў ад дзяржаўнага канцэрну Булгаргаз, уласніка баўгарскіх газаправодаў, ягоныя акцыі фірмы Топэнэрга, што займаеца камэрцыйным продажам газу ў Баўгарыі, і стаў ейным адзінным уладальнікам. Неўзабаве пас

ли таго паміж Булгаргазам і Топэнэргой выбухнула вайна тарыфічнага сектара з спыненням падачы газу ў пять баўгарскіх местаў. Газпром пачаў адкрыта імкніцца да таго, каб газ ад яго купілі ў не Булгаргаз, а баўгарскія фірмы, чые акцыі належаць расейскам. Сёньня сетка газаправодаў усё ўзяло цалкам належыць Булгаргазу, і гэта адзіны інструмент у баўтараў, каб абараніцца ад Газпраму.

Аднак, можна меркаваць, што падчас чаргове кризы Газпрам заступравае ад Сафіі, каб тая аддаў яму частку акцыяў сваіх газаправодаў. За такое развязанне выступаюць сёньня шэсць фірмаў, што працуе на баўтарскім энергетычным рыначку. Баўгарская праца лічыць, што тагоці падтрымкі пад кантролем посткамуністычнай намэнклятуры, якая праводзіць інтарэсы Газпраму. Маштабная фірма *Multigroup*, закладзеная вышнімі афіцэрскімі специялістамі ў 80-ыя гады, была злобленая на тым, што рабіла пірацкія касеты ў кампакт-дисках, а пасля вывозіла іх у Расею на самалётах Газпраму. У 1997 г. паважны баўгарскі часопіс «Стандарт», спасылаючыся на інфармацію, атрыманую ад спэцслужбаў, абвінаваці пасла Расеі ў Сафіі ў вярбоўцы ўпльвовых грамадзікіх дзеячоў на карысць Расеі і Газпраму.

ВУГОРЦЫ АДБАРАНІЛІСЯ. ПАКУЛЬ

У спадчыну ад часоў сацыялізму Газпраму дасталася манаполія на паставакі газу ў вугорскім рынке. Самі вугорцы здабываюць 30% патрэбнага ім газу, рэшта ідзе з Расеі. Хаця над трубаправодамі, што праходзяць праз Вугоршчыну (газ па іх ідзе на Балканы і ў Румынію) кантроль захаваў вугорскі ўрад, ужо на пачатку 90-ых было створана супольнае прадпрыемства Газпраму і вугорскага паліўнага манапаліста *MOL*. У фірме пад назвай *Panrusgaz* абодва ўдзельнікі маюць па 50%.

Стварэнне супольных фірмаў Газпраму з мясцовымі манапалістамі — клясычна схема дзеяньняў канцэрну ў посткамуністычнай Еўропе. У 1996 г. расейскі гігант гэткім чынам узяў пад кантроль банк *AEB*, што займаўся часткай разылікі і фінансаванням дзеячносці Газпраму ў рэгіёне — прымаў, напрыклад, аплату за паставакі газу ў Аўстрію і Чехію.

Нядайна паміж Газпромам і *MOL* выбухнула вайна. Справа была ў двух вугорскіх хімічных фірмах — *BorsodChem* і *Tisza Vegyi Kombinat* (TVK) — якім *MOL* пастаўляў расейскія нафтавыя і газавыя фірмы. Улетку Газпром пад паставакі газу ў Аўстрію і Чехію.

скупіць акцыі *BorsodChem* і TVK стала ясна, што ён паспрабуе ўзяць пад кантроль гэтыя фірмы. Ад яго імя на будапештскай біржы дзеяла зарэгістраваная ў Ірландыі *Milford Holdings Ltd.*

Калі Газпром спрабуе ўспыла, Газпром публічна прызнаў сваю зацікаўленасць у вугорскім хімічным сектары і спробу ўзяць пад кантроль гэтыя прадпрыемствы. Напрыканцы верасня абарот акцыяў гэтых прадпрыемстваў раптам павялічыўся, а праз некалькі дзён кіраўнікі трох прадпрыемстваў з відавочнай палёгкай паведамілі, што *MOL*, узяўшы вялізныя крэдыты, змог павялічыць сваю долю ў капітале TVK да 32%. Долю ж Газпраму, атрыманую праз іншыя фірмы, ацэніваюць прыблізна ў 20%. Гэта значыць, бітву за TVK выйграў *MOL*.

Вугорцы лічачь, што абаранілі гэтым разам ад Газпраму сваю хімічную галіну. Вугорскі друк выказвае меркаваны, што ў гэтай складанай справе не абышлося без дапамогі занепаконага расейскай экспансіі прапаганды ўраду Віктора Орбана. Аналітыкі кажуць, што Газпром спрабуе займець базы ў Эўропе, а адным з самых лёгкіх спосабаў дасягніць гэтага зьяўліяцца заваяванне пазыцыяў у краінах, што маюць неўзабаве ўвайсы ў гэтым падзенні.

датак да ўсяго ён яшчэ й несумішчальны са стандартамі NATO, куды мерыца ўступіць гэтая краіна.

Тое пагадненне з Расеяй падпісаў адзін з хаўрусынікаў Мэч'яра, дэпутат ад ягонаі партыі Дуцкі. Сваю пасаду ён атрымаў незадоўгі да візыту, і таму прэзідэнт пракамінаваў падпісаніем пагаднення. Дуцкі кіраваў SPP да канца эпохі Мэч'яра, а калі ў 1998 г. да ўлады прышоў праходні хаўрус Мікулаша Дзурынды, Дуцкі злаўчыўся на разыўтаныне падпісанія немаведама колкі вэксаліяў на астранамічныя сумы, што сягнулі сацені мільёнаў.

Да сяньня невядома, у чые руки выксаляті трапілі. Адна з вэрсіяў кажа, што яны былі падпісаныя чыстымі і толькі пытаныне часу, калі нехта з сябручкі Дуцкага запоўніць іх, — што можа выклікаць крах ня толькі SPP, але і дзяржбюджэту.

Праз некалькі месяцаў пасля падпісанія адзінкі Дуцкага знайшлі з прастрэланай галінай на лесьвічнай пляцоўцы лічыць маглі прывесыці да скасавання тых вэксаліяў. Нехта, відаць, пабаяўся стравіць вялікія гроши.

ЧЭХІ ПАЛЯЦЬ НАРВЭСКІ ГАЗ

Прага яшчэ ў сярэдзіне 90-ых пастаўляла перад сабой задачу атрымліваць энергетычную сырэвіну з розных краінцаў і ў 1996 г. падпісала дамову пра пастаўку нафты з Нарвегіі праз Нямеччыну. Праз год дзяржманапаліст продажу газу фірмам *Transgas* падпісала з нарвэскім GFU контракт тэрмінам на 20 гадоў. Паводле яго, чэхі штогод купляюць у немцаў і нарвежцаў 20% газу, а рэшту і надалей пастаўляе Газпром. Такая праціўніцтва візуальна паказвае, што расейскі газ ўсе ж танышы, але трубаправоды, па якіх ідзе пастаўка энергносістэбай з Нямеччыны і Нарвегіі, маюць магутнасці, якіх хопіць, каб заўсічыць у разе патрэбы мінімальная стратэгічныя патрэбы краіны.

80 год таму,
27 лістапада
1920 г.,
пачалося
Слуцкае
паўстаньне

Яшчэ ў верасні 1917 г. была заснаваная Слуцкая Беларуская Гімназія. У tym жа годзе стварыліся культурна-асветнае таварыства «Папараць-кветка», якое праводзіла нацыянальна-ўзгадаваўчую працу сярод насельніцтва. У 1918 г. у Слуцку быў створаны Беларускі Нацыянальны Камітэт.

У лістападзе 1919 г. Янка Купала з усьцешнасцю пісаў у менскай газэце «Звон»: «...перада мной ляжыць беларуская часопіс «Наша Каліна». Выдана яна [ў] Слуцку! Слуцак — павятовы гарадок — кубы яму, здавалася лезыў ў лобдзі ды янич з сваёй газэтай! Аднак палез. Беларуская душа, як бачым, — жывучая, творчая, як ле і[ц]и заганія у казіны рог, а яна збудзіца і затрапецаца. Мала таго: гэта часопіс зьяўляецца органам беларускай нацыянальнай злучнасці «Кветка-Папараці», като́рая сваю чыннасць пашырыла на ўсю Слуцкі павет і навет далей, за яго мяжы... Абдудаванье незалежнасці Беларускай Дзяржаўнай бяра ў свае рукі наша моладзь. Чэсьць і слава табе, беларуская моладзь, паўстаючая з пад беларускай саломенай страхі! Ты сама сваімі рукамі абдубуеш сабе і сваімі патомкамі лепішь і съязлішь будучыну. На бок з дарогі, панове і гаспада з Захаду і Ўсходу! Беларуская моладзь ідзе!»

У кастрычніку 1920 г. Случчыну занялі польскія войскі. Беларуская нацыянальнае жыццё, прыдущанае папярэдняй бальшавіцкай акупацыяй, узнавілася. Аднавіў працу Беларускі Нацыянальны Камітэт. У кастрычніку 1920 г. у Рызе распачаліся мірныя перамовы паміж савецкай Расеяй і Польшчай, на якіх ішоў гандаль Беларусью. Адзін з кіраўнікоў паўстання Уладзімер Пракулевіч пісаў: «Я адмыслова зайшоў да Ясінскага (камандуючы 10-й польскай армій. — А.Г.), каб даведацца пра палтывінную падзеі і каб яскравей зяўляць сабе абстаноўку. Ён разгарнуў газэту, дзе быў зъмешчаны праект Рыскай дамовы, і з'явіўнай увагу на 1 пункт дамовы, у якім гаварылася, што абодва бакі прызнаюць прынцып

Слуцкі вузел

Справа — Антон Сокал-Кутылоўскі, зьлева — Лявон Вітан-Дубейкаўскі ды невядомая

самавызначэння і незалежнасці Беларусі і Украіны, а таксама да-даў, што многае залежыць, як съведчыць дамова, ад самога на-сельніцтва».

Паводле прэлімінарнай дамовы ў Рызе Меншычына, а разам з ёй і Случчына, павінны быў дастацца Саветам. Аднак на позні час польскія і савецкія войскі мусілі адышыць ад дзяржаўнай мяжы на адлегласць 15 км. Случчына патрапляла ў нэутральную зону.

14 лістапада 1920 г. у Слуцку ў доме Эдварда Вайніловіча адбыўся зъезд прадстаўнікоў Случчыны, на якім прысутнічала 107 дэлегатаў гораду і валаўцаў. Дом Вайніловіча быў упрыгожаны бел-чырвона-белым сцягам, скроў панавала патрыйчычная атмасфера. На зъездзе прысутнічалі прадстаўнікі Станіслава Булак-Балаховіча, які на чале свайго войска вёў паспяховыя баёвыя дзеяніні на Палесі і прапаноўваў сваю дапамогу («дацац сваіх сінью» на змаганьне) слuchкам. Аднак Павал Жаўрыд, прадстаўнік Найвышэйшай Рады БНР у Слуцкім павете, здолеў пераканаць дэлегатаў зъезду ў съледаваніі ідэалам БНР і прызнаніі Найвышэйшай Рады.

Дакументы паўстання

УХВАЛА БЕЛАРУСКАГА ЗЬЕЗДУ СЛУЧЧЫНЫ

Слуцк, 14-го XI.1920 году.

Першы Беларускі Зъезд Случчыны, скліканы ў лічбе 107 дэлегатаў, вітае Раду Беларускай Народнай Рэспублікі і съведчыць, што ўсе свае сілы аддашыць на адбудову сваёй Бацькаўшчыны.

Зъезд катэгорычна пратэстуе проці акупацыі родных зямель чужацкім наездам і проці самазванай Савецкай улады як урад Кнорына і іншыя, якія паўтараліся на Беларусі. Бацькаўшчына наша зруйнавана чужынцамі, якія нішчычалі яе і дагэтуль, і мы, аддаючы справе адбудаваньня нашай Бацькаўшчыны ўсе нашы сілы і жыцця, звертаемся да ўсяго съвесту і Саюзу Народаў аб дапамозе ў стварэнні нашай вайсковай сілы.

Шчыра вітаем нашу сястру Польшчу.

Прынцыце ўхвалы было пакрыта воклікамі:

Няхай жыве вольная, незалежная, демократычная Беларуская Народная Рэспубліка ў яе этнографічных граніцах!

Няхай жыве Беларуская армія!
Няхай жыве беларускі народ!
Няхай жыве братэрства ўсіх славянскіх народоў!

Няхай жыве Беларускі Устаноўчы Сойм!

ПРАТЭСТ СЛУЦКАЙ БЕЛАРУСКАЙ РАДЫ ДА УРАДУ САВЕТАУ

Другая палова лістапада 1920 г.

У часе сусьветнай вайны, якая збурыла адны магутныя дзяржавы і вызваліла іншыя, абудзілася Беларусь да дзяржаунага жыцця. Пасля 350 гадоў няволі ўноў на ўесь съвет чуцен голас Беларускага Народу аб тым, што ён жыве і жыць будзе. Вялікае Нацыянальнае Сабраныне — Усебеларускі Конгрэс 5—17 сінтября 1917 году, дбаючы аблёсце Беларусі, устанавіў на яе землях рэспубліканскі лад і абвесьціў незалежнасць і непадзельнасць Беларускай Народнай Рэспублікі.

Стоячы на гэтым грунце, зъезд савецкіх прадстаўнікоў Случчыны ў ліку 107 асобаў выбраў Беларускую Раду

Макар Краучоў

Случчыны, якой даручыў часова ўсю цывільную ўладу ў павете.

Беларуская Рада Случчыны, паведамленая аб намерах савецкіх войск, якія пасяляюць вільніцца польскіх адзелу хочуць заніць Слуцк і павет, зъневажаючы гэтым волю народу, — энергічна пратэстуе проці агрэсіўных намерай Савецкага Ураду з Кнорыным на чале, лічучы, што гэта акцыя Саветаў спречна таксама з пастановамі міравай конферэнцыі.

Адначасна Беларуская Рада Случчыны сваю ўладу перадаєць толькі Ураду, створаному Усебеларускім Соймам, созваным на асно-

вухім Конгрэсам 1917 году. У месяцы лістападзе 1920 г.

Падпісалі: Старшыня Беларускай Рады Случчыны Пракулевіч: члены Рады: Жаўрыд, Русак, Сасноўскі, Радзюк.

ДЕКЛАРАЦІЯ БЕЛАРУСКАЕ РАДЫ СЛУЧЧЫНЫ

Копія з чарнавіка, складзеная ў м. Семежава.
(З запісу Васіля Русака).

У момэнт самаадзінчэння ўсіх народоў і барацьбы іх за сваю самастойнасць і свабоду Беларусь. Рада Случчыны, выпаўняючы волю сялянства, паслашага яе і давершыў[а]га ёй абарону незалежнасці нашай Бацькаўшчыны Беларусі, падымае съяця барацьбы за свабодную незалежную Беларусь і зяяўляе ўсюміру:

1. Беларусь павінна быць Вольнай Незалежнай Народнай Рэспублікай у этнографічных межах.

2. Асноўны закон Беларускай Народнай Рэспублікі будзе выпрацаваны Бел. Устан. Соймам, созваным на асно-

Сяргей Харэускі

Неяк у грузінскім мястечку Горы, тым самыム, дзе нарадзіўся «правадыр нарова», я спытався ў дзядоу, што сядзелі перад хатаю, у якім баку музэй Сталіна. Дазнаўшыся, што я з Беларусі, яны ўтрок выклікаліся мене правесыці. Я быў ад душы рады гэткаму выпадку, бо тыя дзяды навыперарадкі распавядалі мне пра свой горад. Перада мною паўсталі ледзь ня ўся 1000-гадовая гісторыя краю. Калі ж дайшла гутарка Сталіна, старыя раптам не пададзілі. Не, не... Яны ня ставілі пад сумнеў палітычныя пераканаўні ці мятаходы сваіго земляка. Зняміцца для грузінай реч съвятая. Дык вось, адзін з дзядоў красамоўна вывеў генэалогію Сталіна ад Пятра I, не забыўшы пры тым уплесці, што й расейскі цар сам меў у жылах кроў грузінскіх князей Багратыёні. Другі яму запярэчыў і давёў, ня менші пераканаўчы, што Сталін — нашчадак Пржавальскага. А трэці, відаць, усё ж крытычна настроены, вытлумачыў, што Сталін наагул не грузін, а асецін. У кожным разе гэта цікава было слухаць. Ніякіх падобных спрэчак у Беларусі я ня чуў. Ну хто б у нас выводзіў радавод Машэрава аж з 17 стагоддзя? Беларусы збольшага мала цікавіцца гэткімі речамі. Роўна ж як і праўдзівай гісторыяй сваіго краю.

Аднаго разу на Паміры я наўзгад запытаваў першага стречнага міліцыянта пра руны крэпасці, яку я быў пачаў фатаграфаваць. І міліцыянт распавёў у агульных рысах гісторыю фартэцы ад 5 стагоддзя да нашаэ эры. Скончыўшы, пасцінушы руку ды пайшоў па сваіх спраўах. Праз колькі дзён я спрападзіў ягоныя словаў ў ёнцікляпідзі, і ўсё аказаўся праўдой. Да лібог, не магу ўяўіць сабе беларускага міліцыянта, які б распавёў пра гісторыю Быхавскага ці Любчанска га замаку. Хоць бы й словамі зь якога даведніка.

Прасыцей замянянць сваю гісторыю

Розная памяць

на чужая байкі. Напрыклад, пра добрых расейскіх цароў. Ці пра Суворава, які павесіў свой картуз на бярозу. Калі ж распавядальць пра ордэн картузіяну, які дапамагаў і касцюшкоўцам, і паўстанцам 1832 году, то зъмнінцы наагул състома вартасцяці. «Вызваліцелі» становішча ворагамі.

Зусім неабязважкова кожны народ павінен нагэтулькі прасякацца сваёй гісторыяй, як тыхі грузіны. Вельмі спакойна ставіцца да сваёй нацыянальнай гісторыі, напрыклад, галін-

дцы, італьянцы ды французы. Але тантэйшая гісторыя нагэтулькі калясальная, што ўжо належыць цэламу съвету. І ў паасобных прадстаўнікоў гэтых нацыяў няма ніякое пэрсанальнае адказнасці за гісторычную памяць.

Але вось жа скандынавы ставіцца да сваёй спадчыны з кранальнай рупінасцю. Ісъяндцы вучыць дзяцей складаць новыя сагі й чытаць старыя гісторыі на памяць. Бо помнікаў у іх зусім каліва, а сагі мусіць зберагчы ісъяндцаў. Гэта ж з тых самых

сагаў і мы ведаем пра нашу гісторыю. Про Полацак, напрыклад, і князя Ўладзімера ды пра першага съявитага ў нашых землях, Торварльда Вандруніка. А нарвэгі ведаюць на памяць усіх сваіх прэм'ер-міністраў ды адзначаюць Дзень Канстытуцыі не раўнучы як Каляды. Шведы ня толькі зберагаюць стогадовыя съвірны ды пуні, але ў ведаюць імёны іх будаўнікоў і гаспадароў. Неверагодна, каб у Беларусі старая хата ці млын заносілася ў каталёг разам з імёнамі іхных

колішніх уласнікаў. Пра гэта ня варта пытагацца нават у Музэі народнага дойлідства, што пад Строчыцамі.

Але гісторычна памяць — реч зъменлівая. Калі нацыя хоча неніта забыць — дык і забывае. Партугальцы, грэкі, гішпанцы разъвітаўшіся са сваім фашистыскім досьведам, і ня надта хто цяпер пра тое хоча гаварыць. Нібы вымыты руки. Немцы гэтак зрабіць не даюць. І немцы праз тое атрымалі комплекс. Вывернутай памяці. Дзяе апошніяе стагоддзь дзе перакрасылівае ўсе папярэднія.

Калі нацыя хоча, каб ейнае гісторычнае самапачуццё вызначала дзеяніе сёньшніх, то й для гэтага ёсьць нахітрыя мэханізмы. Гісторычна памяць — реч неўміручая. Адно толькі яе трэба даглядаць, як... сад. Ангельцы выдаюць коміксы паводле Шэкспіра, французы ладзіць рыцарскія фасты, амэрыканцы даюць штогод прэміі народным майстрам і выканаўцам. Памятаю, як у дзяцінстве я быў уражаны польскімі дзіцячымі кніжкамі ды часопісамі. Нацыонализм там фантанаваў. Усепраможныя польскія рышары, крэлаты гусары ды Канстытуцыя З траўня, горыч падзелаў, мундуры часу Пілсудзкага...

Зусім нядаўна нешта падобнае пачыналася і ў Беларусі. Завіравала было краязнаўства. Людзі зачытваліся Караткевічам, Арловым, Тарасавым. Іхныя кнігі выходзілі вялізнымі, як па сёньшніх мерках, накладамі. Выходзілі ў разыходзіліся. І пасымляльныя старыя пачалі ўжо казаць праўду...

Як толькі афіцыйна была прызнаўнай праўдой пра Курапаты, раптам людзі ўспомнілі дзясяткі тых месцаў па ўсёй Беларусі. І мову сваю таксама ўспомнілі. А якая ж памяць бяз мовы?

Цяпер ізноў ня помніць. Але, як той пляю, «і гэты лад не назыўсёды». І будзе шчэ той час, калі кожны строчны міліцыянт у Быхаве ці Любчы распавядзе мною пра тантэйшыя замкі ўсё як сълед.

ДАКУМЕНТЫ ПАЎСТАНЬНЯ

Працяг са старонкі 1.

Найбольш зарганізаваным выйгравіе сябе Слуцкі павет, дзе цэнтральнае ядро беларускіх паўстанцаў мae да 4000 добра вааружаных людзей. Гэты атрад хутка і стала набывае формы рэгулярнага войска. Арганізацыя праведзена дужа разумна, і гэта выгадна вызначаеца ў баявой чыннасці атрада.

Гэты атрад рэзініца ад другіх яшчэ і тым, што больш шырэйшыя заданні павестаў ён перад сабою. Дзякуючы тому, што ў сваіх радох гэта група мае і больш съядомныя беларуска-нацыянальныя элемэнты — Слуцкі павет у гэтым і раней значна выдзяляўся з ліку іншых паветаў на Меншчыне—Слуцкай групе пачала сваю процибальшавіцкую акцыю пад дэвізам дамагання беларускіх палітычных і нацыянальных ідэалаў — незалежнасці Беларусі.

Атрыманыя намі з пэўных крыніц весткі сцьвярджаюць, што абвешчаная на Случчыне ў апошні час прадстаўнікамі Беларускага Народнага Ураду мобілізацыя дала значныя скуткі. Люднасць прызыўных гадоў цэлымі грамадамі ахвотна пайшла на зборныя пункты. Фармаваныя новых вайсковых аддзелau адбываюцца шыбка; кіруюць гэтым людзям, маючымі атрыманыя ні з пэўных крыніц

Андрэй Чубарэцкі і Кузьма Цярэшчанка

беларускім наездцам ідзець, кроў сыноў беларускай зямлі ліеца. Народ паўстает; ён падняўся да найвышэйшага акту ў абароне вольнасці сваёй зямлі — да самаахвяраў. Гэта — найялікшы момант у жыцці кожнага народу, гэта — гісторычны момэнт.

Магчыма, што ў бараке з аграаментамі бальшавіцкімі сіламі беларускім паўстанцам не ўдасца на разе з'яўлянінца свае ідэалы — выгнаць бальшавікоў за этнографічныя беларускія межы, але самы факт аружайных баракаў з ворагамі даказывае, што гэты народ ужо дарос да сваёго незалежнага дзяржаваўнага жыцця.

С. Р. (Сымон Рак-Міхайлоўскі)

Беларускае Слова. 1920.

27 лістапада.

ЦЯЖКІ БАІ ПЕРШАЙ БЕЛАРУСКАЙ БРЫГАДЫ З БАЛЬШАВІКАМИ

3 Ліды надыйшла да нас вестка: у раёне Семежово адбываюцца апошнімі днімі крывааныя баі паміж беларускімі аддзеламі і бальшавікамі. Частка беларускіх аддзелаў разъбіта і перайшла польска-бальшавіцкую граніцу 7 сьнежня ў раёне вёскі Ветчыцы. Аддзелы із гэтых цяпер разаружаюцца палякамі. Да гэтага часу разаружана 30 афіцэраў і 400 жаўнерараў.

Гэта сумная вестка, атрыманая намі з крыніц неофіцыйных, патрабуе яшчэ падцверджання.

ПАЎСТАНЬНІ НА МЕНШЧЫНЕ

Агенты першай брыгады падыймаюць на тылох у бальшавікоў сялянскія паўстанцы. Паўстанцы зынічаюць чыгуначную, тэлеграфную і тэлефонную камунікацыю, адбіваюць абоўзы, адбіраюць аружжа. Паўстанцы атрады павелічаюцца з кожным днём. Забезпакоеныя бальшавікі, съяўгаюць сілы, ужываюць суворыя рэпресіі ў адносінах да захвачаных у палон паўстанцаў, а таксама і да люднасці, ім спачуваючай.

ПЕРШАЯ БРЫГАДА ВОЙСК БНР З АДВАГАЙ І МУЖНАСЦЮ Б'ЕЦА

З места новага пабыту Штабу першай брыгады войск Бел. Нар. Рэсп. намі атрымана вестка ад 9 гэтага сьнежня, што брыгада з мужнасцю адбіваеца ад напіраючых у пераважаючым ліку бальшавіцкіх аддзелаў і што 2 роты, складаўшыя асобны ад 1 брыгады аддзел, прымушаны былі пад напорам вялікіх сіл праціўніка адступіць да лініі польскіх войск, дзе былі разаружаны.

Беларускае Слова. 1920.

14 сьнежня.

“ПАЎСТАНЬНІ ПРОЦУ́ БАЛЬШАВІКОЎ”

Нам ня раз прыходзілася чытаць у наших газетах аб тых цэбрах гразі, якою ўесь буржуазія друку аблівае рабоца-сялянскую ўладу дзеле таго, каб трymаць сваіх сялян і работнікаў у цемры і даваць ім фальшивыя весткі. Так, напрыклад газета “Новое Варшавское Слово” ад 25 лістапада з крыніцы Беларускага бюро друку паведамляе: “З розных канюў паведамляюць, што ва ўсім Менскім ворузе пачаліся процібальшавіцкія паўстанні. Арганізатарамі паўстанні з'яўляюцца левые беларускіе элементы, выступаючыя пад лёзунгам незалежнай Беларусі і скліканыя беларускага нацыянальнага сходу. Паўстанцы занялі мястэчкі Гайні і Лагойск на поўнач ад Менску”.

Была частка некалькі дзён таму на зад, калі белы друк пісаў аб tym, што і Менск заняты паўстанцамі. Гэта відзецца з далейшых слоў:

“Весткі аб заняцці Менска не пачынаюцца.”

Мялі Ямеля, твая нядэяля.

Не за гаранія тая часіна, калі працоўная беднада Захаду, узяўшы ўладу ў сваіх руках, зробіць сваё друкаване слова праўдзівым і чесным.

С. Б. (Сыцяпан Булат)

Савецкая Беларусь. 1920.

12 сьнежня.

ВЫТРЫМКІ З КАМУНІКАТАУ ШТАБУ ПЕРШАЕ СЛУЦКАЕ БРЫГАДЫ ВОЙСКАў БНР

Сынажань 1920 г.

[...]

4.XII.1920 г. Рота стральцоў нашых войск пры націску чырвоных на Семежава была ахржана ў засыценку Вялікі і Малы Стратні.

Рота прарвалася праз рады чырвоных і адышла ў напрамку на Вялікі Рожын. У гэтым месцы рота ўзяла паткнулася на бальшавіцкіх карацельцах. Вораг стравіў забітых і раненых 50 чалавек.

Учынцы з 9 на 10.XII. вывядоўчы аддзел стральцоў зрабіў на вёсцы Крывасёлкі і Навасёлкі, дзе забралі 28 палонных.

10.XII. Зьявіліся да штабу 1-ай Бел[арускай] Брыгады 18 чалавек “зялёніх” з аружжам і набоямі. “Зялёныя” прарваліся праз рады ворага і прылучыліся да войск Б.Н.Р.

Учынцы з 11 на 12.XII. бел[арускі] аддзел разъведкі заатакаваў вёску Старын. Узята ў палон 10 чырвоных і адбраны транспорт [з забраным] у мясц[овай] люднасці збожжам. Усё з'вернена ўласнікам.

Учынцы з 13 на 14.XII. камандзір вывядоўчага аддзелу Першага Слуцкага Палку Стрэльцуў пры помачы кавалерыйск

Ліст з далёкай Альбаніі

**Учора споўнілася 70 гадоў з дня нараджэння
Ўладзімера Караткевіча**

Усе мы, адраджэнцы семдзясятых, любілі яго. Любілі за тое, што ён ратаваў гонар беларускай літаратуры, што не лізаў капытуў савецкаму ідеаліягічнаму чорту, не пісаў, у адрозненінне ад іншых "членай" Саюзу пісьменнікаў, панегірыкаў партыі і ленінскому камсамолу.

Мы любілі яго — пісьменніка, працаўніка нацыянальнага духу — і ўсё адно: толькі пасъля ягонай смерці дарэшты зразумелі, каго страцілі.

...Цэйлым ліпенскім днём 84-га я сустрэў на вуліцы Навума Гальпяровіча — засяроджанага, пасуравелага з твару — і той паведаміў: памёр Караткевіч. Ад такой навіны балюча сыцінулася сэрца; я цэлы дзень хадзіў ачмурэль, а ўвечары, разам з паэтам Алехнам Мінкіным, селі памянуць памерлага.

"Як ты думаеш, можа, атруцілі?" — запытала я тады ў сябра.

"Ды не... Бачна было, што доўгата не працягне. Адны вочы сувязіліся, — адказаў сябра (напярэдадні Алехна Мінкін ездзіў у Менск і пазнаёміўся там з Караткевічам). — Зайшлі да яго з Глебусам, кніжку мне падпісаў. Казаў: трэба, хлопцы, працаўнікі. Толькі працай і можна чагосьці дасягнучы".

Таго ж вечару вырашылі выдаць самвыдатам кніжку ўспамінаў пра Караткевіча, сябар паабяцаў падключыць да справы Алега Бембеля, але неўзабаве мы зь Мінкіным зъехалі на Пойнач, і праект гэтых так і ня быў рэалізаваны.

Мінula пятнадцатць гадоў, і ле-
ташнія вясною атрымаў я ліста з
далёкай Альбаніі, ад прафэсара

філяліётгі Коча Біхіку. "Ці ведаеце вы такога Ўладзімера Караткевіча? — пісаў прафэсар па-альбанску. — У 1949—54 г. мы зь ім вучыліся разам у Кіеўскім дзяржаўным універсітэце. Калі гэта магчыма — паведамце мне ягоны адрас".

Што я мог адказаць? Напісаў, што Ўладзімер Караткевіч — адзін з тых нешматлікіх творцаў, якога з поўным на тое правам можна назваць клясыкам беларускай літаратуры, што памёр ён паўтара дзясятка га-

лоў таму і што на радзіме яму паставлены помнік.

У хуткім часе прафэсар, ужо на добрай расейшчыне, паведаміў, што лічыў мяне касаваром, якога лёс закінуў у Беларусь, выбачаўся за памылкі ў расейскай мове і вельмі смуткаваў з нагоды заўчастнай съмерці свайго ўніверсітэцкага сябра. "Валодзя, колькі яго памятаю, заўсёды быў вясёлым і дасыціным хлопчам", — напісаў прафэсар.

А зусім нядавна давялося мне завітаць у майстэрню наваполацкага мастака Ігара Куржалава.

"Хочаш паглядзець цікавыя рэчы? — запытала мастак. — Працую над экспазіцыяй музею Караткевіча, маю тут ягоныя рукаўцы ды асабістая рэчы".

Я, не без хвалівання, перагарнуў старонкі рукаўцы драмы "Млын на Сініх Вірах", узяў у руки альбом выпускнікоў філфаку Кіеўскага ўніверсітэту і убачыў, у акуратных авалах, здымкі Ўладзімера Караткевіча і Коча Біхіку. Альбанец атрымаўся надта сур'ёзным, а вось беларус Караткевіч пасыміхаўся з фотадызайном, і такім — маладым і вясёлым жыццязялобам — ён заслаўся ў памяці сучаснікаў: як у Беларусі, так і ў далёкай Альбаніі.

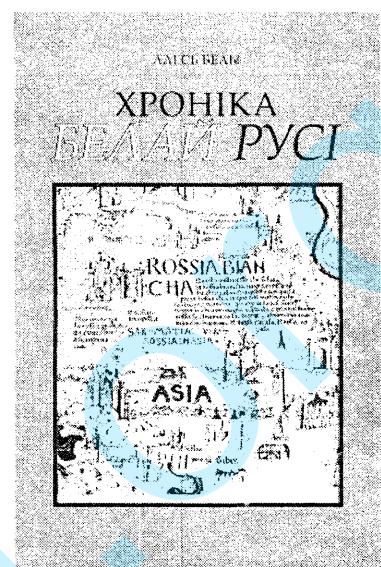
Вінцэс Мудроў

Ці знойдзена

А.Белы. Хроніка Белай Русі. Нарыс гісторыі адной географічнай назвы. — Менск: "Энцыклапедыкс", 2000. — 238 с. Наклад 1000 ас. (Бібліятэка часопіса "Беларускі Гістарычны Агляд") ISBN 985-6599-12-1

Пошуку вытоку назвы "Белая Русь", дзякуючы намаганням шматлікіх гісторыкаў-прафесіяналу, паўпрофесіяналу і проста аматараў, сталі нечым накітлі нацыянальна-га віду інтэлектуальнай гульні. Няма ніводнай абагульняльнай кнігі па гісторыі Беларусі, школьнага ці ўніверсітэцкага падручніка, дзе б не падаваўся тузін вэрсіі пра паходжанье найменнія. Некаторыя спробы патлумачыць загадковую "Белую Русь" выглядаюць наўкава і нават праўдаподобна, некаторыя — экзатычна, некаторыя — як з анекдоту. Усё залежыць ад ступені падрыхтаванасці аўтара і нават ад ягонага пачуцця гумару. Ці я ні зіва, што найноўшая цалкам наўкавая спроба разабрацца ў "Белай Русі" належыць пярэ французскай гісторыка? Але спроба гэтая, як выглядае, застанецца яшчэ на доўгія гады падмуркам нашае "альбарутэнкі". Сыцвердзяньне аўтара пра тое, што "сапраўднае наўкавое даследаванне называе "Белая Русь" толькі пачынаеца", съвесьціць, што з гумарам у яго ўсё ў парадку.

Назва кнігі не падманвае — гэта менавіта хроніка — храналёгія зъмененія сэнсу назывы "Белая Русь" цягам стагодзьдзяў. Алесь Белы сабраў як ніхто раней баґата звестак пра Белую Русь з часоў найдайнейшых і амаль да цяперашніх і зрабіў цікавыя вынікі. Сам тэрмін — кніжна-га паходжання, вядзе свой радавод ад каўкаскай Альбаніі ("белы зямлі") альтычных аўтараў. Прастору той Альбаніі старажытныя географы расцягнулі аж да Далёкай

Пойначы, таму ўжо ў XIII ст. адукаваныя людзі ў Заходній Эўропе ведалі, што недзе ў паўночнай Русі ёсьць Альбанія — зямля "белых" людзей, іншымі словамі, "Белая Русь". Знайшліся гэтаму моўныя падмадці — імя тамтыхага народу "весь" для германскага вуха гучала амаль як "вайс" — г.зн. "белы" (а людзі тыя, дарэчы, былі адной з найбольш сувязлівых этнічных груп былога СССР). Адсюль Белая Русь — перадусім Наўгародчына, Пскоўшчына, а калі гэтыя землі ў XV ст. захапіла Масква, дык і Маскоўшчына. Пасъля таго, як Іван Жаххіў заняў Палацкі павет, Белай Русью пачалі часцей называць паўночна-ўсходнюю частку сучаснай Беларусі. Ну, і ў XIX — пачатку XX ст. Белая Русь "ахапіла" ўсю цілерашню Беларусь.

Як бачна, найноўшая трактоўка "Белай Русі" вельмі арыгінальная. Калі раней сэнсавы націск рабілі на слова "Русь" (а Белая Русь тады — нейкая адметнасць праста Русі),

Каталёнскія падabenствы

Сяргей Абламейка

У Каталёніі ня думаеца пра Сэрвантаса... Тут горы... І вадзіны млыны замест ветракоў.

Уздоўж мора ў курортных мястечках Каталёніі - праманды з прысадамі: пальмы ды плятаны. Сеў пад плятанам. За сыпіна, падаючы, шарганаць лісіце. Думань, чэрвень, а лісце падае. Павярніўся - з буйных галінай у кроне плятана падае кара...

Хрущы ў Каталёніі мажнейшыя за беларускіх.

Як і ў брудным паветры над Менскам, у небе пры беразе Міжземнага мора ў Каталёніі амаль не відаць зору. І гэта прытым, што блокуя ні ўдзень, ні ўчынчы.

Як і большасць беларусаў, большасць каталёнцаў - людзі невысокія. Яны мажнія, лязбёлья, твары ў іх буйныя і шырокія, судносныя памераў галавы і тулава - як у нас, гэта значыць, галава адносна цела большая, чым у астатніх эўрапейцаў.

Каталёнцы ядуць падобныя зь беларусамі стравы. Як і ў нас, сывініні на вэндзія, але вяляць. Ідзе паш вуліцы, а ў вонкіх крамаў - бяскоція кумпякі ды паляніўцы. І смак той самы, і, асабліва, характэрны падцвілы пах, нібы у сялянскай каморы недзе пад Мірам. Натуральна, што і каўбаса ня вэндзія, а вяленыя, зацвілія. Славутая *paella* з марскіх прадуктаў і рысу - больш для туристаў, а самі каталёнцы вельмі любяць сывініну, трusoў, курэй, што добра відаць зь іхных паставаў.

Каталёнская мужчыны любяць тоўстых жанчын. Но іншых ня маюць. Зразумела, чаму каталёнец Сальвадор Далі маляваў такіх цяжкіх кабетаў і чаму пабраўся з такай жа францужанкай Галія.

Каталёнцы з твару - менш смуглівые за гішпанці, маюць суватлівішыя валасы і вельмі ня любяць байкоў - карыду. Гэта - звычай кастыльцаў. Але арэны маюць - дlya гасцініц і мясцовыx гішпанцаў.

Замест карыды каталёнцы любяць танціць сардану - свой нацыянальны танец. Бяруцца за рукі і ў такт музыцы робяць крокі ўзад і ўперед. Калі хто ведае, ёсьць і ў нас такі танец...

Як і беларускія сяляне па-расейску, каталёнскія вясковыя жанчыны любяць сардану - свой нацыянальны танец. Бяруцца за рукі і ў такт музыцы робяць крокі ўзад і ўперед. Калі хто ведае, ёсьць і ў нас такі танец...

Як і беларускія сяляне па-расейску, каталёнскія жанчыны любяць сардану - свой нацыянальны танец. Бяруцца за рукі і ў такт музыцы робяць крокі ўзад і ўперед. Калі хто ведае, ёсьць і ў нас такі танец...

У турыстычных даведніках можна прачытаць, што ў гішпанскай і каталёнскай - 60 адсоткаў супольнай лексыкі. Гэта гішпанская інтынгія. У ангельскай і французскай - 70 адсоткаў супольнай лексыкі, а мовы розныя.

Праз 40 гадоў дыктатуры Франка, калі каталёнская мова і культура былі пад забаронай, толькі каталіц-

кая царква карысталася каталёнскай мовай як афіцыйнай. Ніхто не звяртае ўвагі на гэту асаблівасць каталіцтва... Добра каталёнцам - яны адной веры.

Дарожныя ўказальнікі на аўтатрасах - дэзвюхмоўныя: спачатку па-каталёнску (*Sortida* - выхад, з'езд), а пасъля па-гішпанску (*Salida*) - а вось у Барсэлёніе часта - толькі па-каталёнску. Надпісы на вакзалах - дэзвюхмоўныя: па-каталёнску і па-гішпанску. Назвы ўстаўноваў у Барсэлёніе - па-каталёнску. У мэтро і цягніках прыпынкі абвішаюцца на дэзвюховых мовах. Ездеш у мэтро - дэзвюх мовы, як у Беларусі на вакзалах. «Дробнае непадabenства»: Каталёнія - правінцыя Гішпанскага каралеўства, а Беларусь...

У каталёнскіх прыгарадных электрычках, якія тут называюць фанікулэрам, праз увесі час руху з дынамікай гучыць клясyczная музыка. За гадзіну, якую я праехаў на фанікулеры, я пачуў творы Элга, Чайкоўскага і Бэтховенса.

Як і беларусы, каталёнцы шукаюць саюю даўніну ў кельтаў і выводзяць сябе ад іх.

Як і беларускія, старыя каталёнскія гарады ды мястэчкі забрукаваныя камянём, а глыжамі. У Каталёніі - архітэктурна раскошна. Ёсьць цэльныя гарады, аблічча якіх не мянялася з XII ст. - суцэльная раманіка. І сусветнае багацце. Катэдральны сабор Святой Дзеўзы Мары ў Жыроне, напрыклад, мае самы шырокі ў сусвете гатыкі нэф.

У архітэктуре старых будынкаў Барсэлёны - няўлоўны ўплыў мусульманства, нягледзячы на тое, што Каталёнія пазыбегла 500-гадовага арабскага панаваньня, што звязана ўласна Гішпанія.

Дэзвосны спаўдзі і ўсходу. Як у нас, у касцёле Святой Ганны ў Вільні...

Цікава, ці думаеў каталёнскі архітэктар Антоні Гаўдзі, ствараючы ў Барсэлёніе свой знакаміты на ўесь сьвет комплекс-храм Святая Сям'я (*Sagrada Família*) ў стылі нэаготыкі, пра арабаў, мусульманства ды іхніх ўплыўў? Ни ведаю. Але, блукаючы на комплекс, які яшчэ і зараз будзе ўзведзены, я пераканаўся, што «аплаўленая готыка Гаўдзі» перамяжкае ў ім з абсолютна арабскімі матывамі. Як і ў славутым парку Мігеля.

Сант Джоан (*Sant Joan*) - каталёнскае Купальле. Уnoch з 23 на 24 чэрвяна па ўсёй Каталёніі паляцьца купальскія вогнішчы, скачуць цераз іх танцацы нацыянальных танцы. Лічыцца, што той, хто пераскочыць цераз купальскія вогнішчы, будзе цэлі наступны год мець добрае здароўе. У купальскую ноч я праехаў на аўтаде 50 кіламетраў уздоўж узьбярэжжа і ўбачыў многія дзясяткі такіх вогнішч. Некаторыя з іх дасяглі 6-8 мэтраў у дыяметры і нават больш. Ноч была сувялтейша... Для некалі падбітых расейцамі беларусаў цікава, што кастыльцы (астатнія гішпанцы) на падабенства з Беларусі ў Рэчы Паспалітай?

Напэўна, не. Хаця гэтыя лёсы блізкія ў сваёй нядолі. У XVIII ст. каталёнцы занялі на

Белая Русь?

дык цяпер самастойна паходжаньне вышукваеца ў тэрміне "Белая". Калі лёгку аўтара скрыстаць для адшуканьня каранену тэрміну "Чорная Русь" і "Чырвона Русь", гэта таксама можа даць нечаканы плён. Праўда, з "Чорнай Русью" так ужо спрабавалі абсьвяціся. Недзе на тэрыторыі заходняй Беларусі, у зямлі ядзяўтага ляжала загадкавая Кірсновія, пэўна "Чорная зямля" (па-старажытнапрускі "кірснан" – "чорны"). Некаторыя дасьледнікі ў Кірснові бачылі яцьвяскas племя кірснова, якое, такім чынам, перадала сваё імя Чорнай Русі. З Чырвонай Русью цяжкай. Пошукі якога-небудзь "чырвонага" народу ва Усходніх Эўропе не даюць выніку. Але вось старажытнагаўрэцкая назва Дзьвіны – Рубон – пераклікаеца з "Рубра Русі" сярэднявечных крыніц – той жа Чырвонай Русью.

Раней ува ўсіх пошуках сэнсу "Белай Русі" была адна тэндэнцыя, якую абмінуць немагчыма. Прынамсі з XIII ст. "Русь" стала агульнапрызнаным сынонімам праваслаўя, адсюль у "Белай Русі" шукалі адмысловыя рэлігійныя, і часцей надзвычайны сэнс (асабліва чыстае праваслаўе). Рэлігійны аспект не абмінуў увагі і Алеся Белы, але ён бачыць у гэтым толькі тэхнічную дэталь: уздым цікаласці на Захадзе да Русі (і Белай Русі), а значыць, больш-менш масавас зьяўленыне адпаведных назваў на старажытных дакументаў назіралася тады, калі ўзынілі спадзіваны на яе хуткі пераход у каталіцтва, заключэнне рэлігійнай уніі.

Увогуле аўтару больш даспадобы падход "з пазыцыі геаграфічнай навукі", пры якім вялікай ўвага надаецца геаграфічным мапам. Надпіс "Белая Русь" на іх даволі часты госьць, хоць і вандруе з аднаго аблішару на другі. Ці ёсьць патрэба

шукаць тут нейкі сэнс? Мабыць, ёсьць, хоць, зь іншага боку, яя ўсе старыя картографы былі добра сумленыя. Кліенты патрабавалі ад іх паўнаты звестак, зважаючы на працы іх папярэднікаў. Калі раней на мапах была назва "Белая Русь", дык найноўшыя картографы былі вымушаны і на сваіх мапах яе зъмішчаць: калі яны ня ведалі, дзе яна, ці для Белай Русі прости не было кутка, дык яе скоўвалі некуды ўбок, на свабоднае месца.

Але ёўгта тэарэтычны развойнін, якія выпікаюць з досыльдаў Алеся Белага. Што да канкрэтнікі, дык аўтар досьць суворо паставіўся да шматлікіх рамантычных уяўленняў пра "Белую Русь". Колькі разу пісалася пра беларуса ў славутай пазме Яна Вісліцкага "Прускай вайна"! Але Белы з цытатамі ў руках паказаў, што там упамінаюцца рутэты (русы, рускія). Удакладнены час зъяўлення першай мапы, дзе ў загалоўку была "Белая Русь". Абвяргаеца шырока распаўсюджаная думка пра Белую Русь у тытуле вялікага князя маскоўскага Івана III. Яшчэ раз паказана беспадставаўнасць сцвяржджэння рускага гісторыка XVIII ст. Васіля Тацішчава пра нібыта Белую Русь у XII ст. на паўночна-ўсходній Русі. Нарэшце, Алеся Белы адшукаў найранейшую (зь вядомых на сённяшні дзень) згадку пра Чорную Русь у крыніцах – гэта нямецкамунахроніка Бугоршчыны Генрыха фон Мюгельна сярэдзіны XIV ст. Поўны сытіс адкрыццяў Алеся Белага можна доўжыць і доўжыць. Аўтар шчыра запрашае да працаў працы па выучычні "Белай Русі", называе найбольш імаверныя масивы гістарычных крыніц, дзе магчымыя новыя знаходкі, запрашае і да крытыкі саіх пабудоваў.

Валеры Пазнякоў

Восень-2000: час марыць пра вясну

Гэты год для нацыянальнай футбольнай зборнай пачаўся пры канцы сакавіка, калі наша дружына ў чарговы раз без асаблівай ахвоты ды, як вынік, бяз поспеху пасправавала замацаваць сваё халопскае ронамэ "дастайнай каманды", дадзеное кімсі зборнай пасля дзівюх лепашніх нічвіх з цяперашнім візэмпіленам Эўропы — італьянцамі. Баўтарыя, а менавіта туды на сліроўскую супстрэчу ў сакавіку падаліся нашыя, з такім дастойнікамі звычайна разьбреацца, як галодныя кот з тоўстай мышшу – 4:1. "Ну-у-у" – скажа нехта. – "Баўтары ж у 94-ым занялі 4-е месца на амэрыканскім мундыйлі. Дык, гэта, мы, ціпа, амаль дастойна..." Што ж, калі і называць гульню з парадамі дастойнай, дык толькі ў парадунах з будучым таварыскім матчам у карлікавай Андоры, бадай усё наслеўніцтва якой можа сесьці на плястыкавыя краслы менскага стадыёну "Дынама". Зараз у Андоры таксама трохі ведаюць пра Беларусь, бо менавіта ў матчы са зборнай гэтай краіны пірэнейскія студэнты ды лістаношы атрымалі наауглі першую ў сваёй гісторыі перамогу, упершыню забіўшы за гульню больш

як 1 мяч! Н-да, праіграць 0:2 Андоры – гэта не дастойна, гэта – адстойна. Трэнэрскае крэсла пад Сяргеем Бароўскім, а гэты спэцыяліст вярнуўся да рулы зборнай летасці на прыкансі сэзону, захісталася. Да тады, як у пачатку лета хлопцы "з'ялі" ў мірным бай-яшчэ і эстанцам, таксама ў гасціцах ды таксама 0:2, выканкам Беларускай фэдэрацыі футболу выбіў хісткую табуратачку з-пад трэнера, які 5 з паловай гадоў тому змусіў саму Галіндню адступіць

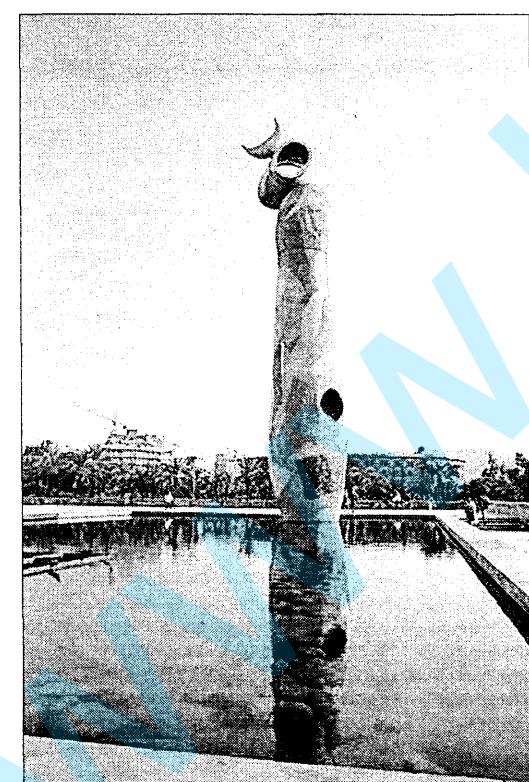
у Менску дружына Малафеева са скрыгатам, але набірае з ачкі ў гульні з армянамі. Тры віктормі за сезон – такога нацыянальнай зборнай ў сваёй гісторыі яшчэ не перажывала. Чалавек, які ў нашай сцвярдзенасці трывала асацыяеца з залатай восеніню 82-га, дадаў колькі залацістых фарбаў і ў сёлетнюю пару забірання ў цёплыя футбольныя берагі ды пачатку салодкіх сноў пра залатую вясну.

Багдан Арлоў

"ГЕДЫМІН" ШУКАЕ ПАДТРЫМКІ

Беларускі рэжысэр Віктар Шавялевіч распачаў здымкі першага ў Беларусі рыцарскага фільму паводле п'есы "Гедымін", якую паставілі сёлета ваярскі-гістарычны клуб "Жалезні воўкі" і артысты маладога тэатра "Credo" з Наваполацку. Здымкі праводзіліся на пачатку лістапада ў Палацу – а менавіта ў Сафійскім саборы, старадаўніх будынках Езуіцкага калегіуму й кадэцкага корпусу. Неўзабаве міркуюцца працягнуньць працу над фільмам. Батальныя сцэны плянунеца здымаць у Браславе. Разам з "Жалезнім воўком" у іх будуть удзельнічыць рыцары з Менску, Берасця й Ліды.

Андрэй Аляксандраў

дама што. Пры гэтым Каталёнія – адна з 17 правінцыяў Гішпаніі, а Беларусь...

Прыхільнікі незалежнасці ёсьць сёняння ў парлямэнце правінцыі. Здаецца, праз 20-30 гадоў у Гішпаніі будуць праblems, нягледзячы на тое, што сёлета Біл Клінтан прыводзіў каталёнцаў і брэтонцаў у якасці прыкладу «разумных мяншыняў» у Эўропе. Каталёнцы, зразумеў я, яшчэ і дальнабачныя.

У пляжным жырве – палоўка сланечнай семкі. Згледзей і падумаў: во, нашыя людзі куды дабрабары. Аж пасля ўбачыў, як каталёнская мо-

прыгожая публіка плавае ў прыгожых басейнах і п'е джусы з прыгожых келіхай...

Віно на таннае. Можна знайсці добрае. Асабліва смакуе белае купажнае. Напрыклад, купаж прыўвичнага Chardonnay з дагутуль невядомым мне Parellada. У прыватнай крамцы сярэднявечнага гораду Бэсаля ўзнайшоў эксклюзіўную бутэльку мясцовага чырвонага – на сувязі было відаць, як фарбуеща яго сінню зялёнае шкло пляшкі, і... не купіў. Не хацелася наасіць цэлы дзень з сабой, думаў, будзе нешта такое і ля мора... Пасля на ўзьбярэжжы купіў і не адну чырвонага, і даражэйшыя, але такога не знайшоў і дагутуль перакананы, што ў тога і «нос», і «язык» былі лепшыя. Калі выбіраце віно і выбралі, купляйце адразу.

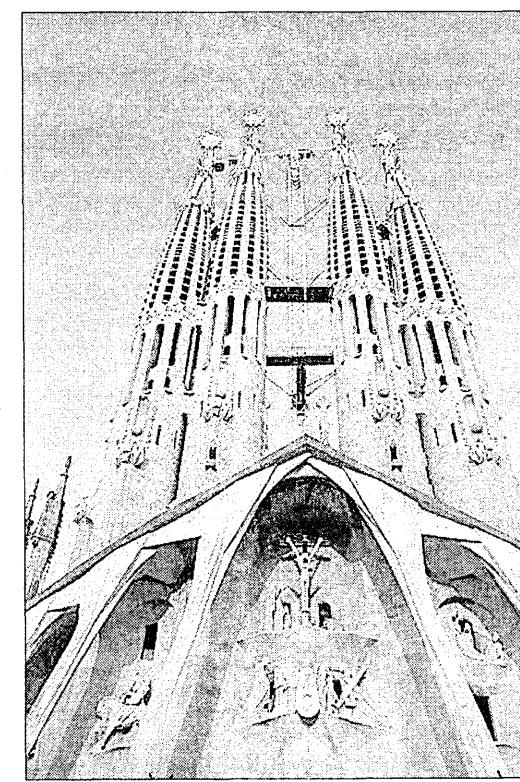
Каталёнская піва Estrella Damm аказаўся лепшым за мой улюблёны чэскі Staropramen.

У бараў прыморскіх мястэчак Каталёніі прастытуці больш прыгожыя, чым, напрыклад, у Празе. Зрэшты яны могуць быць праханкі, якія выехалі на лета да мора на заробкі – чэшкі ў Чехіі амаль не працаюць. Непадабенства. У Беларусь путаны на заробкі ня едуць.

Люблю слухаць гітару флямэнка. Вітуозы сусветнага ўзроўню ня ведаюць, звычайна, ніводнай ноты...

На канцэрце танцавальнага гурту андалускіх цыганоў я, здаецца, зразумеў самую важную асаблівасць – гішпанскага танцу – яго несканчальнасць. Дзясяткі кульмінацый і дзясяткі фіналаў пры бесперапынным нарочівым тэмпу. Ну і плюс – пырскі імпету з чарнівых вачэй танцоўшчыц.

Колькі б нам гадоў ні было, мы ўсё роўна робім памылкі. Мая каталён-

ская памылка – выезд у мора на скутэры падчас штурму. Жывыя я застаўся, але жонка, паставіўшы камэрку на набліжэнне, зьняла на відэа мой спалатнелы твар...

Перамога матэрыяльнага над духовым. Мы спазыліся на аўтобус з экспурсіяй у музей Пікасса, бо елі ў рэстарацыі засмажаных на вуголь лягнустаў.

Дарога дадому. Перасякем гішпанска-французскую мяжу, якая дзеліць тут каталёнцаў і кatalёнкамі – яны жывуць і ў прылеглых раёнах Францыі. Па дарозе на Ліён перад паваротам на Тулозу апошні

раз кідаем вокам на прыгэржнія марсікі затокі, якія цягнуцца тут на дзясяткі кіляметраў. Паміж імі далёка ў моры ляжыць заселеная косы, якія прыгожа мільгациць агнімі сядром вечаровага марскога сутонення. Кіруемся на поўнач, у Чэхію, да народу, які ўслед за некалькімі спартовыми кампенсатарамі пасля несправядлівага прайзначанага 11-мэтровага ўдару ў браму чэскай зборнай на футбольным чэмпіянаце Эўропы абвесціці сябе «эўрапаскептыкамі» і пачаў сур'ёзна пісаць дзясяткі лісты ў газэты з заклікамі не ўступаць у Эўрапейскі Саюз. Маўляў, нашто нам тая Эўропа, калі эўрапейскія судзі дадаюць пе-

равагу галіндам...

Едуцы праз Францыю і кантактуючы з французамі толькі ў гатэлях, рэстарацыях і крамах, у прынцыпце, не пагаджаюцца з Артурам Шапенгаўэрам, які ў мінуль стагодзін напісаў: «У некаторых частках сывету водзіцца малпы, у Эўропе – французы. Адно другога вартае». Я б напісаў інакш – у кожнага ў Эўропе свае малпы... Затое з пэўнасцю можна сказаць, што клімат і паветра ў Францыі – найлепшыя ў сусвете.

**Прага-Каталёнія-Прага
Эрве́нь-ліпень 2000 г.**

Усе на Бангалор!

Хто зь менчукоў ня ведае гэтае славутае назывы – Бангалор! Праўда, ня ўсе яе могуць вымавіць, выгаварыць. Шмат у каго язык залятаеца. Адны кажуць, «Багналор», іншыя – «Багалор». Дык жа я і дзіва! Назва ж ня нашая! Яна прыйшла на нашу зямельку, здаецца, з Індіі і ўсталівалася на абшары колішняго менскага Камароўскага балота. Му тыму частка менчукой і называе новую для стаўцы плошчу «Багна-лор». Багна – гэта ж і ёсьць балота.

Цяпер мы Камароўкай называем толькі абеят Камароўскага рынку. А ня гэтак яшчэ даўно Камароўкай называлі і цяперашні пляц Якуба Коласа. Памяць пра колішнюю Камароўскую балота засвядчана і ў назвах вуліц: Першое Камароўскае кальцо, Другое Камароўске кальцо. Мабыць, ёсьць і трэцяе. На абсягу колішняга Камароўскага балота была і так званая Балотная станцыя. Камароўскую балота займала атрамадную плошчу. Быў на-
ватакі тапонім – Камароўскі выган.

На абшары колішняга Камароўскага балота разъясняціўся і цяперашні парк Дружбы Народаў. Некаторыя гэты парк называюць паркам Сяброўства Народаў. Тут жа і аўтобусная станцыя. Назоў яе таксама нетутэйшы – Кульман. Цяпер гэты мястэціна слатунавы, што тут ладзяцца апазыцыйныя мітынги, сходы, пікеты. Апазыцыйнэры ня самі сюды ўдзельнічаюць, якое яно было коліс – гэтае якогася старога менчука.

На колішнім абшары Камароўскага балота паблізу Балотнай станцыі ацалела рэштка камароўскіх крываўных балотных бярозак, грыбкі каржакавых балотных хвоек. Яны не намагаюцца, якое яно было коліс – гэтае якогася старога менчука.

З гэтага ж балота брала некалі вытокі менская рэчачка Пярэспа. Тут вадзілася розная жыўнасць. Камароўскае балота – гэта раней быў цэлы сьвет. Але мінай час, мяніліся яго краівіды. Зы імі мяніліся і назывы. Назва «Бангалор», мусіць, павінна была сымбалізаваць падрацімства між беларускай стаўцай і індыйскім горадам Бангалор. А атрымалася што іншае: поблізу гэтай плошчы на пляцоўцы парку Дружбы народаў разгараюцца палітычныя жарсыці. Гэтыя жарсыці нічога супольнага з называю «Дружба народаў» пакуль ня маюць. Тут хутчэй лунае паўстанцкі дух. Што ж да самой назвы Бангалор, ёсьць міжнароднае права: іншаземным назвамі нельга называць землі тыгульний нацы, калі гэтыя землі маюць спрадвечныя назовы. Альж для наших дачаснікаў законы ня пісаныя. Вось мы й ходзім на плошчу Бангалор, якая павінна сымбалізаваць дружбу народаў, каб выказваць незадавальненіе цяперашнім разъямам у Беларусі. Так што калі наступным разам будзе кліч: «Усе на Бангалор!» – не бінтэжцеся асабліва, ідзеце: вас там чакае дух непакоры 1863 году. Хай гэтыи духі ніколі не пакідае нас, пакуль наша краіна не набудзе сваёй гармоніі, якая адтавядацьце міе назыве – Беларусь!

Вышакутаваў Уладзімер Содаль

КУПОН БЯСПЛАТНАЙ ПРЫВАТНай АБВЕСТКИ

Запоўніце гэты купон, і мы надрукуем Вашу абвестку (ня больш за 15 словаў) бясплатна. 220050, Менск, а/с 537

Тэкст

Імя і прозвішча
Адрес, тэлефон

ПРЫВАТНай АБВЕСТКИ

ВІТАНЫ

Ірэн! Старонка лепшай ў штодзённіку жыцця! Зноў зь цікай радасцю цябе чытае я. Вераніка Вячаславаўна Спадар Лявон Вольскі і гурт «НРМ!» Дзякую вам. Тоё, што адбылося ў Бабруйску, – гэта праста супэр. Прыйжджае. Любім вас. Маленькая Вар'ята Сонечка мае ненагляднае! Я цябе какаю, какаю, какаю, какаю... Валерка М.! Я нікому цябе ніколі не аддам. Ад мене не збяжыш. Твая Маленькая Вар'ята Алёнка Валінец! Дзе ты бярш моц на ўсе справы? Ты файнай дзяўчыны, на такіх, як ты, трымаеца вызвольны! Дзякую табе. Будзем. Пераможам. Маленькая Вар'ята

Валерка М.! Віншую цябе, родны мой! Дзякую табе за пляшту, ласку, вернасць і канханне, якое ты аддаў мене за гэты год. Маленькая Вар'ята

Андрусь Мілешка! Свяцілана Нех! Тримайцеся. Хутка рэвлюцыя, я гэта адчуваю! Маленькая Вар'ята з Бабруйску

Усе, хто быў затрыманы 12 лістапада і цяпер цягнеца па судох, не здавайцеся! Пераможам. Будзем! Маленькая Вар'ята

Любы Родны Ненаглядны Адзіны Святлы Сонечны Гашчонты Ласкавы Валерка! Віншу! Кахаю. Твоя Алёнка Віншую ўсю нашаніцай са съятам Слуцкага бройнага чыну, Змагаймася! Пераможам! Дзякую за працу. Алена Родна Аленачка! Віншу, адымай, цалую, люблю. Падрабязнасці пры сустрачы. Сібіра Наталькі

Віншу Алену Васілевіч з днём народзінай 16-га скілкіння, лепітным і канстытуцыйным цэлым год. Малы Дарагая Алёнка! Хутчай вынажайчайся са сваімі выбарамі. Месца сылікера нашай палаткі – за табою! Малы Сістрак Наталья Базылевіч віншум з днём народзінай! Жадаем ва ўсім пераўысьці апошнім (акрамя палаткі). Малышка Адама бел-чырвона-белых лінейкай аптыфічесафай віншу Алінку Васілевіч і хадаю высыпіцца перад іспытамі і залікамі. Малы Днянікі Арапагіт

Ня плач, Алена! Ты стала ўзрослай, празнік надышоў, і табе ўжо 16 год! Бела-чырвона-белавусай Базылевіч малодшая! Прастайляй! Твоя старушка

Балага

Вокладка

Найдобруюю вокладку на паштарт з Гагонем (ня Вісікам). Т.: 249-23-25 (Андрусь)

Друкарка

Прадаю мэханічную друкарку з беларуска-расейскім шырфам.

E-mail: edit@agul.ingvo.minsk.by, т.: (017) 289-72-41, Алеся

Іздзі

Нашым героям найлепшым помнікам – нізка «на Слуцкія ўгодкі» Н.Арсеньевай. Мікалай

Слуцкі збройныя чын... Што гэта для спараднага беларуса? Безумоўна, съвята. Ну дык са съвятам жа, беларусы! Маленькая Вар'ята

Аднойчы Віктар Шніп перарапрануўся ў глебус. Ідзе па вуліцы. Тут нейкі падсынік яму ю кака: «Дзядечка, а ў вас у брудзе ўсё левас паўшніп!» Уладзіслаў Жыгалка

Кантакты

Дзячучы! Не сумуйце. У нас ўсё будзе добра. Толькі за шыншыць трэба змагацца! Альгуня

Малы! Некалі ты меў лепшыя пачуцьцё гумару... Альца Г.

Спадар Znicier! Не забывайцесь спасылацца на Марынай Коўзака, якога цытуе ў абвестках! Воля

Bitas, хопіць быць недзе. Чакай зайдзіць альбо тэлефану.

Андрусь! Гэй, каму там на філфаку БДУ мала Беларусаў?! Звяртца ў группу II, 2 бел.! Мы

Свяе не аддаю! Ад шчасця не адмайляюся! Валера, май на

узве – я прыватніца. Маленькая Вар'ята

Шукаю натхненія. Ярына

Аленка! Ня пі шата на свой дзень народзінай! Усё ж ка-
нец трымэстру. Тыя, хто хоча, каб ім самім больш зас-
талося

Шукаю сіброво-нацыянальную (аэнтсці не маю). Сашка

Ліціўнікі ў ліціўнікі, пішце: wladislaw@goo.pl

Вожыкі, ратујцеся, кажуць, Наваполацку гамон! Добра-
зычлівец

Алена Васілевіч! Паколькі твоя сястра мяне даканала, я

сюхдзя ў адстадку. Пагаджаюся на віцэ-прэзыдэнта.

Шурык

Кінапраектар

Прадам кінапраектар «Вяёлка-2». Т.: 544-42-14, Генадзь

кнігі, першыёдкі

Найдобруюю: У скрабатун «Глыбоке на старых паш-

тоўках». Цётка «Выбраныя вершы» з ранейшых зборні-

каўдукі

ПРАСПЭКТ ГЕНЮШ

У «НН» за 13 лістапада сёлета спадар Гайшун зь

Менскім пранапаваньем увекавечыць памяць Ф.Багушэ-

віча і М.Ермаловіча, называюшы іх імёнамі праспэк-

ты ў цэнтры Менску. Безумоўна, гэтыя людзі зас-
лужаныя, з чым пагодзіцца кожны спараднік бел-

арус. На маю думку, нельга абысьці і мяя Ларыса

Генюш. Пасыла выхаду ў съвет на найблізкіх

выбраных твораў выдатнай пэзэткі, якія падрыхта-

ваў Міхаіл Скобла, стала зразумела, што яе геній

роўні Генія Ф.Скарэны. І за тое, як любіла сваю

Бацькіўшчыну, сваю Беларусь, праспэкт яе імя

павінен быць яшчэ толькі ў Менску. А яе помнік

мусіць стаяць побач з помнікам Ф.Скарэны на ка-

нацыянальнай Акадэміі наукаў. Упэўнены, што тут

зацісніць будуть кветкі.

А.Чач, Менск

ПРАЙДУ НА САТАНІНСКУЮ, ДЫ ЗБОЧУ НА ДЗЯРЖЫНСКАГА

У «НН» за 8 лістапада аблізкім спадаром Гайшун зь

Менскім пранапаваньем увекавечыць памяць Ф.Багушэ-

віча і М.Ермаловіча, называюшы іх імёнамі праспэк-

ты ў цэнтры Менску. Безумоўна, гэтыя людзі зас-
лужаныя, з чым пагодзіцца кожны спараднік бел-

арус. На маю думку, нельга абысьці і мяя Ларыса

Генюш. Пасыла выхаду ў съвет на найблізкіх

выбраных твораў выдатнай пэзэткі, якія падрыхта-

ваў Міхаіл Скобла, стала зразумела, што яе геній

роўні Генія Ф.Скарэны. І за тое, як любіла сваю

Бацькіўшчыну, сваю Беларусь, праспэкт яе імя

павінен быць яшчэ толькі ў Менску. А яе помнік

мусіць стаяць побач з помнікам Ф.Скарэны на ка-

нацыянальнай Акадэміі наукаў.

Калі праяжджаеце па ей, аслабіце улетку, дык ад-

разу пачынаеши задыхацца ад невыноснага паху

Сатаны – смалы, серы ды іншага смуроду. А жылы

дамоў ў гэтай вуліцы, здецацца, няма – пекла

і ёсьць пекла.

В.Васіленак, Менск

каў, Я.Колос «На р